

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту соціології
НАН України д.філос.н., професор,
член-кореспондент НАН України
ГОЛОВАХА Є.І.

«17» жовтня 2024 р.

ВИСНОВОК

Інституту соціології Національної академії наук України про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Плющ Валентини Анатоліївни на тему:

«Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 054 – Соціологія (поза аспірантурою)

ВИТЯГ

з протоколу № 8 розширеного засідання відділу соціальної експертизи
від 15 жовтня 2024 року

Голова засідання: доктор соціологічних наук, член-кореспондент Національної академії наук України, заступник директора з наукової роботи Інституту соціології НАН України, Дембіцький С.С.

Присутні: особовий склад відділу соціальної експертизи: д.соц.н., Чепурко Г.І., д.соц.н., професор, Клименко О.Ю., к.філос.н, Привалов Ю.О., к.соц.н., Сапелкін Ю.В., молодший науковий співробітник Трофименко О.В., провідний соціолог Гломозда В.В., провідний соціолог Соболев А.С., провідний соціолог Рокицька О.Ю., соціолог I категорії Амджадін Л.В., дисертантка Плющ В.А.

Запрошені:

Доктор соціологічних наук, провідний науковий співробітник відділу соціальної психології Інституту соціології НАН України, Соболева Наталя Іванівна.

Доктор філософських наук, професор, головний науковий співробітник відділу соціології культури та масової комунікації, Ручка Анатолій Олександрович.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження провідного соціолога відділу соціальної експертизи Плющ Валентини Анатоліївни на тему: «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 054 – Соціологія (поза аспірантурою).

Науковий керівник – доктор соціологічних наук, завідувач відділу соціальної експертизи Інституту соціології Національної академії наук України Гульбаршин Іскаківна Чепурко.

Дисертація виконувалася у відділі соціальної експертизи Інституту соціології Національної академії наук України. Тему дисертації узгоджено у відділі соціальної експертизи Інституту соціології Національної академії наук України (протокол № 9 від 20 листопада 2018 року) та затверджено на засіданні вченої ради Інституту соціології Національної академії наук України (протокол № 6 від 28 грудня 2018 року).

Виступили:

Здобувач Плющ Валентина Анатоліївна представила презентацію з основними положеннями дисертації «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 054 – Соціологія (поза аспірантурою).

Російська збройна агресія спровокувала нову хвилю українських мігрантів в різні країни світу. Особливу увагу щодо дослідження проблеми адаптації українських мігрантів за кордоном, зважаючи на два основних показники, привертає Ізраїль. Першим показником є високий відсоток українських мігрантів, котрі залишаються на постійне місце проживання в країні-реципієнті, попри те, що країна знаходиться в стані постійних бойових дій від початку свого заснування і, тим не менш, приваблює українських мігрантів високим рівнем економічного розвитку та привілейованим статусом мігрантів саме з України за рахунок високого людського капіталу українських мігрантів в порівнянні з людським капіталом мігрантів з інших країн світу. Другим показником виступає високий відсоток саме українських мігрантів в Ізраїлі. Згідно статистичних даних, кількість мігрантів прибулих з України складає близько 20% від всіх мігрантів на території Ізраїлю. Тобто, кожен п'ятий мігрант в Ізраїлі є українцем. На початок написання дисертації в 2018 році українські мігранти в Ізраїлі займали 2-е місце за кількістю іноземних мігрантів, що проживають в Ізраїлі, з усіх інших країн світу, та перше місце з країн пост-радянського простору.

Попри те, що країна знаходиться в стані постійних бойових дій від початку свого заснування, високий відсоток українських мігрантів залишаються на постійне місце проживання в Ізраїлі, визначивши його як більш безпечну країну, що воює, ніж Україна. Отже, обрана тема наукового пошуку є надзвичайно актуальною в контексті обміну безпековим досвідом соціального влаштування великих обсягів людей, які тікають від бойових дій.

Водночас, за наявності значної кількості наукових напрацювань у дослідженнях міграційної тематики проблематика трансформації адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі залишається малодослідженою, а саме поняття «адаптаційних стратегій» є недостатньо включеним у соціологічний дискурс аналізу міграційних процесів в сучасному українському суспільстві.

Наукова проблема, на розв'язання якої спрямоване дослідження, полягає у невідповідності рівня теоретичного осмислення проблеми адаптації мігрантів в іншокультурному середовищі з наявністю значної кількості суперечливих теоретичних моделей соціокультурної адаптації мігрантів та актуалізованим науковим запитом на необхідність перевірки їх релевантності.

Об'єктом дослідження є адаптаційні стратегії мігрантів в високорозвинених країнах-реципієнтах.

Предметом дослідження є динаміка адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі в період з 1991 по 2024 рік.

Метою роботи є соціологічна концептуалізація детермінант та особливостей динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів в іншокультурному середовищі Ізраїлю в період з 1991 до 2024 року.

Відповідно до поставленої мети було сформовано 2 блоки завдань: теоретичний та практичний, котрі відобразились в трьох розділах дисертаційного проекту. Перший розділ присвячений вивченню теоретичних підходів щодо адаптації мігрантів у приймаючих суспільствах; генезі соціологічного розуміння поняття «адаптаційних стратегій мігрантів». В другому розділі розглядаються етапи перебігу процесу адаптації та фактори адаптації мігрантів до іншокультурної спільноти, серед яких виокремлюється міграційна політика, як один з основних чинників впливу на успішність адаптації мігрантів. В третьому розділі розглянуті особливості міграційної політики Ізраїлю по відношенню до мігрантів з України в Ізраїлі з 1991 року до 2024 року; представлені результати емпіричного дослідження щодо наявності чи відсутності динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів з 1991 до 2024 року.

Почнемо з самого поняття «адаптаційних стратегій». З'ясовано, що для згаданого дискурсу, єдиного визначення поняття «адаптаційної стратегії» у соціогуманітарних науках не існує. Натомість, ряд його аспектів знаходять своє висвітлення в таких теоретичних поняттях як «адаптаційна реакція» (В. І. Томас, Ф. Знанецький), «стратегія міжкультурної акультурації» (Р. Редфілд, Р. Лінтон, М. Герсковіц), «інтеграційна модель» (П. Адлер), «стратегія акультурації» (Дж.Б. Беррі), «стратегія інтеграції» (О. Малиновська), «модель адаптації» (Ф.В. Рудмін), «адаптаційний сценарій» (Т. Горовіц) та ін.

Визначено, що в сучасній соціологічній літературі «адаптація» трактується як комплекс особливостей вчинків та поведінки мігрантів, що має соціокультурне походження, завдяки якому особа чи група осіб забезпечує собі успіх в конкуренції з представниками інших етнічних груп, які спільно проживають на одній території певної держави.

Емпіричні дослідження стратегій адаптації розпочалися у 1918 році із вивченням В. Томасом та Ф. Знанецьким польських мігрантів в США і не припиняються до сьогодні. Фундаментальний огляд теоретичних концептів

адаптації мігрантів був проведений норвезьким соціологом Ф. Рудніним в 2009 році. Дослідником було виокремлено більше 120 варіацій адаптаційних стратегій (моделей, типів, сценаріїв, реакцій), запропонованих вченими різних соціальних дисциплін (соціології, психології, антропології, політології та ін.), починаючи з кінця XIX століття. Однак у всіх них прослідковується ідеальний конструкт, що торкається питання двох вимірів: збереження своїх власних соціальних та культурних ознак, норм та традицій та прийняття культури приймаючого суспільства.

З того часу більшість дослідників вирізняють «ідеальний конструкт» що складається з чотирьох стратегій адаптації мігрантів до приймаючого суспільства, а саме:

1) Адаптаційна стратегія асиміляції [-ВК +ПК] – повне прийняття умов суспільства країни міграції, його норм, цінностей та культури і відмова від власних;

2) Адаптаційна стратегія сепарації [+ВК -ПК] – повна відмова прийняти вимоги, норми, цінності та культуру нового суспільства, натомість повне збереження власних ціннісних преференцій та культурно-побутових практик;

3) Адаптаційна стратегія інтеграції (бі -мультикультуралізм) [+ВК +ПК] – часткове прийняття нового суспільства, що виявляється у згоді інтеріоризувати його обов'язкові норми, закони, цінності та культуру, при цьому зберегти свої власні ціннісні орієнтири;

4) Адаптаційна стратегія маргіналізації [-ВК -ПК] – відмова від власних норм, цінностей та культури і несприйняття нових, загальноприйнятих у новому суспільстві.

Так само як не існує єдиного визначення адаптаційних стратегій, в соціологічному дискурсі не існує єдиної, узгодженої теорії адаптації мігрантів. Однак налічується чотири основні теоретичні перспективи щодо адаптації мігрантів до іншопольтурного середовища: класичні теорії прямої асиміляції, теорії сегментної асиміляції, теорії культурного плюралізму або мультикультуралізму та теорії етнічно-расової стратифікації.

Теорія прямої асиміляції передбачає, що новоприбулі мігранти (група меншості) слідуєть поступовій адаптаційній конвергенції, тобто поступово стають все більш схожими за нормами, цінностями та поведінкою з приймаючою спільнотою (групою більшості). Згідно теорії прямої асиміляції, ті мігранти, які проживають найдовше у приймаючому середовищі, а також наступні покоління дітей мігрантів, виявлятимуть все більшу культурну схожість з більшістю приймаючого населення, ніж ті, які провели менше часу у приймаючій спільноті.

На протигагу класичній теорії асиміляції теорія сегментної асиміляції підкреслює, що мігранти та їхні нащадки, які відрізняються за своїм етнічно-расовим та класовим походженням, асимілюються з різними сегментами приймаючого суспільства, яке також сегментовано за етнічно-расовим та класовим походженням, що призводить до широкого спектру сценаріїв асиміляції батьків-мігрантів і дітей-мігрантів.

Теорія мультикультуралізму має три головні тези. По-перше, люди вбудовані в культурно структурований світ, який надає їм систему щоденних

значень. І хоча поняття індивіда не визначається лише культурою, кожен індивід «глибоко формується» саме своєю культурою. По-друге, культури різних народів світу містять різне уявлення про те, що означає «хороше чи погане». Але кожна культура потребує мати в своєму полі зору іншу культуру з альтернативним баченням, що спонукає її представників до критичних роздумів і розширення горизонтів. Нарешті, культури не є монолітними, а навпаки, внутрішньо різноманітними, де тривають дебати між різними традиціями, практиками та новітніми трендами. Вирішальним завданням для полікультурних суспільств у двадцять першому столітті, згідно теоретиків мультикультуралізму, є необхідність знайти шляхи узгодження законних вимог єдності та різноманітності, досягнення соціокультурної єдності без культурної одноманітності та культивування у її громадян як здорового почуття приналежності, так і готовності поважати глибокі культурні відмінності представників інших культур.

З'ясовано, що найбільш релевантною теорією до теми нашої розвідки адаптації сучасних мігрантів з України в Ізраїлі виступає теорія етнічної стратифікації. Головна теза теорії етнічної стратифікації в рамках міграційних процесів стосується поділу іммігрантських груп за етнічною ознакою, а також орієнтація міграційної політики країни-реципієнта на певні етнічні групи мігрантів, що є характерним для ізраїльського суспільства, де етнічна стратифікація пов'язана з розподілом можливостей, привілеїв, матеріальних винагород і влади між різними етнічними групами. Етнічну стратифікацію Ізраїлю дослідники розглядають, як систему структурованої нерівності, в якій мігрантські спільноти юдеїв та неюдеїв отримують різні можливості та ресурси на основі приналежності до різних етнічних груп, що безпосередньо впливає на їх процес адаптації до приймаючих умов існування.

Так, ряд теоретичних та емпіричних досліджень щодо процесу адаптації демонструє його хвилеподібну динаміку, що налічує певну кількість етапів, через які проходять всі без виключення мігранти, що представлено в концепціях «кривої адаптації».

Кожен з зазначених етапів адаптаційного процесу може проходити з різним ступенем тяжкості та тривалості для мігрантів, оскільки залежить від ряду мікро- та макрорівневих факторів.

Мікрорівневі фактори адаптації стосуються двох категорій: об'єктивних та суб'єктивних чинників адаптації мігрантів.

Об'єктивні чинники, що безпосередньо впливають на результати адаптації, пов'язані із соціально-демографічними, соціально-економічними та соціокультурними особливостями мігрантів.

Суб'єктивні чинники стосуються індивідуально-психологічних характеристик мігрантів, їх почуття самореалізації та рівня задоволення власним життям.

Макрорівневі фактори адаптації визначаються умовами та можливостями входження мігранта до соціального і культурного життя нової спільноти.

До них відносяться:

Особливості приймаючої спільноти: ставлення до мігрантів з боку місцевого населення, рівень толерантності до культурної різноманітності, ступінь культурної дистанції між приймаючою і прибулою спільнотою, рівень відкритості соціальних структур та інститутів, наявність громадських організацій та об'єднань діаспори і масштаби їхньої діяльності.

Особливості міграційної політики приймаючої країни: офіційні розпорядження та ініціативи з боку органів влади щодо статусу мігрантів, наявність інтеграційних заходів, наявність міграційної угоди між державами (країною-донором та приймаючою країною-реципієнтом).

Сучасні дослідники міграційних процесів приходять до висновків, що визначальну роль у сприянні або гальмуванні соціальної адаптації мігрантів в приймаючих країнах-реципієнтах відіграє макрорівневий фактор міграційної політики країни імміграції, як свідомий і цілеспрямований державний вплив на сприяння або гальмування адаптації мігрантів до приймаючого суспільства.

Міжнародними організаціями, що займаються питаннями адаптації мігрантів були розроблені класифікації країн за адаптаційними складовими міграційної політики у найважливіших сферах соціального, культурного та економічного життя мігрантів на їх шляху до успішної адаптації до приймаючих суспільств.

Однією з таких класифікацій є Індекс адаптаційної складової міграційних політик MIPEX (Migrant Integration Policy Index), стосовно трьох вимірів: рівності громадянських прав мігрантів по відношенню до прав корінних жителів країни, рівних соціальних можливостей та безпеки майбутнього щодо міграційного статусу в країні-реципієнті.

Дослідження визначають рівень адаптаційної складової міграційної політики країн у шести сферах соціального життя: відкритість ринку праці для мігрантів, можливість об'єднання сімей мігрантів, можливість довготермінового перебування в приймаючій країні, участь мігрантів у політичному житті країни, доступ до набуття громадянства приймаючої країни та просування законодавства щодо рівності прав всіх етносів.

На слайді схематично зображений розподіл 56 країн за рівнем сприяння успішній адаптації та інтеграції мігрантів. Країни розподілені на групи на основі їх рівня сприяння адаптації мігрантів стосовно трьох вимірів:

- рівності громадянських прав мігрантів по відношенню до прав громадяни країни (приміром, рівні права на працю, навчання, охорону здоров'я, недискримінація);

- рівних соціальних можливостей (наприклад, цільова держава підтримка в сфері освіти, охорони здоров'я та участі в політичному житті країни);

- безпеки майбутнього щодо можливостей оселитися на тривалий термін і почуватися в безпеці щодо свого статусу мігранта чи майбутнього громадянина (наприклад, законодавчі акти щодо возз'єднання сім'ї, постійного проживання та доступу до отримання громадянства).

На основі отриманих даних Індексу MIPEX виокремлено чотири основних адаптаційних підходи щодо міграційної політики адаптації та інтеграції мігрантів:

Комплексна адаптація – міграційна політика адаптації та інтеграції, що гарантує мігрантам рівні права, можливості та безпеку впродовж всього періоду міграції.

Рівність на папері – міграційна політика, згідно якої, мігранти мають рівні права та довгострокову безпеку, але не рівні можливості.

Тимчасова інтеграція – міграційна політика тимчасової інтеграції означає, що мігранти мають право користуватись основними правами та рівними можливостями, але не рівною безпекою, оскільки вони стикаються з перешкодами для довготривалого поселення.

Імміграція без інтеграції – міграційна політика, за якої мігрантам відмовляють у базових правах і рівних можливостях, навіть якщо вони можуть довгостроково оселитися в країні.

Однак країни з одним з чотирьох вищезгаданих адаптаційних підходів можуть відрізнятись різними складовими міграційної політики, відтак поділяються на 10 категорій країн, які відображають рівень адаптаційної складової в міграційній політиці цих країн.

Згідно даних MIPEX 2020 року, в 56 опитуваних країнах, міграційна політика в середньому лише наполовину сприятлива для адаптації мігрантів, а отже створює для мігрантів стільки ж перешкод, скільки й можливостей для постійного проживання та інтеграції мігрантів в приймаюче суспільство.

Найпоширенішою класифікацією типів міграційних політик залежно від їх адаптаційних складових є класифікація сучасного австралійського соціолога Стівена Каслза, до якої відносяться чотири основних типи міграційних політик:

- міграційна політика асиміляції;
- політика диференційного включення та виключення;
- міграційна політика сегрегації або повного виключення;
- міграційна політика мультикультуралізму.

Відповідно до кожного типу міграційної політики уряди країн імміграції впроваджують законодавчі акти та заходи щодо адаптації мігрантів, що визначає вектор міграційної політики країни на міжнародній міграційній мапі.

За умов міграційної політики асиміляції роль держави полягає у створенні сприятливих інституційних умов індивідуальної та групової адаптації, трансформації культури і більшості цінностей через обов'язкове використання домінуючої у суспільстві мови, культурних практик та отримання обов'язкової місцевої освіти, особливо для другого покоління мігрантів.

Політика диференційного включення/виключення передбачає наявність обмежувальних міграційних законів щодо обсягів міграційних потоків і надання мігрантам і їхнім нащадкам громадянства приймаючої країни. Залежно від ступеня та важливості сфер включення/виключення, мігрантам надається можливість бути включеними до одних сфер суспільного життя та виключеними з інших за етнічними, класовими, професійними та іншими ознаками.

Міграційна політика сегрегації (або повного виключення) характеризується «закритими кордонами» та сегрегацією за етнічними, расовими, класовими та іншими ознаками тих мігрантів, яким вдається потрапити до країни. За таких умов країна-реципієнт обмежує права мігрантів, створює перешкоди для їхнього доступу у будь-які сфери соціокультурного життя.

За умов міграційної політики мультикультуралізму державні інституції стають на захист культурних особливостей мігрантських груп та етнічних меншин країни, забезпечують рівність прав і можливостей, впровадження антидискримінаційного законодавства та входження представників мігрантських спільнот у всі сфери життя держави та місцевого населення при одночасному збереженні етнічних особливостей мігрантів та їх культури.

Офіційний рейтинг міжнародних досліджень індексу адаптаційної складової міграційної політики країн (MIREX) відносить Ізраїль до категорії країн «сприятливої комплексної інтеграції мігрантів», тобто застосовує комплексний підхід до адаптації та інтеграції мігрантів до приймаючого суспільства.

Однак за більш детальним аналізом даних MIREX та ізраїльських теоретичних та емпіричних розвідок, релевантних до тематики дослідження, це твердження є не зовсім вірним. За шкалою інтеграції MIREX Ізраїль отримує 49 балів із 100 в трьох адаптаційних вимірах: рівності громадянських прав, рівних соціальних можливостей та безпеки майбутнього щодо статусу свого перебування на тривалий термін. Інші країни рейтингу MIREX з 49-бальним та навіть вищим рейтингом відносяться до категорії «напівсприятливої адаптації» або «рівність лише на папері», тобто роблять мінімум у всіх трьох адаптаційних вимірах, оскільки їхня міграційна політика лише наполовину відповідає вимогам надання мігрантам рівних прав, можливостей і безпечного майбутнього.

Окрім того, в міжнародній літературі міграційна політика Ізраїлю зазвичай характеризується як політика асиміляції, проте аналіз теоретичних та емпіричних розвідок щодо міграційної політики Ізраїлю по відношенню до сучасних українських мігрантів дозволяє зробити висновок, що міграційна політика Ізраїлю є диференційованою та включає в себе елементи декількох моделей міграційних політик одночасно. За державними програмами та законодавчими актами або їх відсутністю, диференційовану модель міграційної політики Ізраїлю можна поділити на три вектори: політика асиміляції по відношенню до українських мігрантів-юдеїв, політика диференційного включення по відношенню до українських мігрантів-неюдеїв, а також політика сегрегації або повного виключення по відношенню до українських біженців-неюдеїв.

Політика асиміляції знаходить своє відображення в двох основних законах – закон про повернення всіх етнічних юдеїв з усіх країн світу та поправка до закону про повернення, що розповсюджується на сім'ї та родичів-неюдеїв мігрантів юдеїв.

До речі, мігранти-юдеї не вважають себе мігрантами, але ре-іммігрантами, пращури яких покинули Ізраїль 2000 років тому і тепер повертаються на свою історичну батьківщину.

Політика асиміляції заохочує міграцію українських юдеїв та надає значну державну підтримку українській юдейській спільноті: Мігранти-юдеї мають право на автоматичне отримання громадянства, доступ до спеціальних програм адаптації, включаючи фінансову допомогу протягом першого року перебування в Ізраїлі, безкоштовні мовні курси, позики на купівлю нерухомості, гранти для студентів, допомогу в пошуку роботи, підвищення кваліфікації, та податкову підтримку роботодавців.

Щодо мігрантів-неюдеїв та біженців-неюдеїв, на яких не поширюється поправка до Закону «про повернення», міграційний режим Ізраїлю є надзвичайно обмеженим та виражається через два вектори міграційної політики: політику диференційного включення та політику сегрегації. Міграційна політика диференційного включення проводиться по відношенню до українських трудових мігрантів-неюдеїв, та характеризується відкритим доступом до легалізованого ринку праці, однак жорсткими обмеженнями на право возз'єднання сімей та відмовою в наданні статусу довгострокового проживання на території Ізраїлю в разі зміни роботодавця чи захисту своїх прав, відмовою в наданні довгострокового перебування (більше 5 років) та отриманні громадянства. Внаслідок чого значна кількість трудових мігрантів стають напів-або повністю нелегальними мігрантами.

Міграційна політика сегрегації проводилась по відношенню до українських та інших нелегальних мігрантів та біженців-неюдеїв на території Ізраїлю до лютого 2024 року та характеризувалась відсутністю законодавства чи цілеспрямованих державних програм підтримки шукачів притулку, а також наявністю регулярних депортаційних заходів по відношенню до біженців та напівлегальних мігрантів. В лютому 2024 року стався перший в історії Ізраїлю прецедент щодо зміни міграційної політики Ізраїлю по відношенню до біженців-неюдеїв. Суд Тель-Авіва зобов'язав імміграційне управління надати всім українським біженцям-неюдеям в Ізраїлі візу A1ph-5, яка дає їм право на працевлаштування, медичне обслуговування, освіту, соціальне забезпечення та тимчасовий захист від депортації. Однак навіть це рішення вважається лише тимчасовим до закінчення війни.

Загалом, міграційна політика по відношенню до мігрантів-неюдеїв від початку заснування країни Ізраїль до лютого 2024 року здійснювалась в основному шляхом прийняття державних рішень «включення» щодо кількості дозволів на роботу трудових мігрантів-неюдеїв, квоти на в'їзд українським біженцям-неюдеям, що мають соціальний капітал у формі родинних та дружніх зв'язків; державних «сегрегаційних» рішень щодо нев'їзду українських біженців-неюдеїв, котрі не мають родинних чи дружніх зв'язків в Ізраїлі; законодавчих постанов щодо періодичної депортації мігрантів- та біженців-неюдеїв без документів, а також дітей, що народились в Ізраїлі у мігрантів-неюдеїв під час їх проживання в країні.

Відтак, відсутність правового статусу та соціального захисту протягом останніх 30 років залишає українських мігрантів-неюдеїв в Ізраїлі у вразливому і нестабільному становищі, що змушує їх шукати шляхи подолання цих проблем

заради успішної адаптації до умов приймаючого середовища поза державних установ шляхом конструювання адаптаційних стратегій.

Враховуючи наявність диференційної міграційної політики Ізраїлю та ряду категорій мігрантів, нами була висунута гіпотеза щодо взаємозв'язку між динамікою міграційної політики Ізраїлю протягом останніх 30-ти років та стратегіями адаптації українських мігрантів до ізраїльського середовища в залежності від їх етнічної та релігійної приналежності – відповідно, міграційного статусу в країні.

Розроблено та апробовано авторську програму емпіричного дослідження, розроблений конструкт адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі в двох вимірах: ціннісному – а саме зміни ціннісних орієнтацій та етнонаціональної ідентичності мігрантів та інклюзивному – участі мігрантів в соціальному та культурному житті приймаючої спільноти,

Емпірична база дослідження містить матеріали напівструктурованих інтерв'ю. Респондентів для дослідження відібрано за методом снігової кулі; дослідження виконано за цільовою вибіркою. Загалом у рамках нашого дослідження з 202 опитаних було виокремлено 7 сукупностей респондентів за етнічною, релігійною належністю, періодом їх міграції в Ізраїль і наявністю або відсутністю статусу біженців, що проілюстровано в таблиці 2 (Додаток, табл. 2). Ці сукупності позначено відповідними аббревіатурами.

За етнічною та релігійною належністю виокремлено 2 категорії респондентів: українські мігранти-неюдеї (N=97), серед яких за наявністю чи відсутністю статусу біженця виокремлено: УН – українські мігранти-неюдеї, що прибули в Ізраїль після 2014 та 2022 років без статусу біженців (N=24), та БН – українські мігранти-неюдеї, що прибули в Ізраїль після 2014 та 2022 років зі статусом біженців (N=48); та українські мігранти-юдеї (N=105), серед яких СЮ – українські світські мігранти-юдеї (N=71); РЮ – українські релігійні мігранти-юдеї (N=34).

Інший критерій поділу респондентів за періодом їх міграції в Ізраїль виокремлює 2 основні групи, що проілюстровані в таблиці 2 (Додаток, табл. 2):

1. Українські мігранти, що переїхали в Ізраїль в період з 1991 до 2013 року (n=87).

2. Українські мігранти, що переїхали в Ізраїль в період з 2014 по 2024 рік (n=115).

За результатами емпіричного дослідження вдалося визначити два основні рівні процесу адаптації мігрантів до іншокультурного середовища: рівень ціннісних орієнтацій або зміни ідентичності мігрантів і рівень соціальної інклюзії або участі мігрантів у соціальному та культурному житті приймаючої спільноти.

Перший рівень авторського концепту адаптації мігрантів в іншокультурному середовищі стосується самоідентифікації мігрантів як представників приймаючого суспільства чи суспільства походження, етнічної належності, прийняття й дотримання моралі та норм співжиття обраного суспільства, суспільно-політичних правил і законів, що накладається на міграційний досвід і трансформує деякі компоненти ціннісних орієнтацій

мігрантів і, як наслідок, уможлиблює феномен зміни етнонаціональної ідентичності мігрантів.

Другий рівень авторського концепту щодо адаптації українських мігрантів у Ізраїлі містить показники соціальної інклюзії мігрантів, до яких належать: можливість мігрантів розраховувати на соціальну, моральну та матеріальну підтримку з боку державних інституцій та установ, громадських недержавних організацій і мереж, а також найближчого оточення мігрантів; готовність мігрантів до включення в активну діяльність у різних сферах соціального життя приймаючого суспільства, налагодження контактів з представниками приймаючої спільноти та участь у політичному та громадському житті спільноти; а також надання преференцій культурно-побутовим практикам власної чи приймаючої культури, що тісно пов'язано з процесами соціалізації та соціальної інтеграції мігрантів до приймаючого суспільства.

Результати емпіричного дослідження свідчать про підтвердження теоретичної гіпотези щодо наявності взаємозв'язку між динамікою міграційної політики Ізраїлю протягом останніх 30-ти років та стратегіями адаптації українських мігрантів до ізраїльського середовища в залежності від їх етнічної та релігійної приналежності. Так, адаптаційні стратегії мігрантів-юдеїв в більшій мірі варіюються залежно від їх етнічної та релігійної приналежності, ніж від періоду їх переїзду до Ізраїлю. Для категорії українських релігійних мігрантів-юдеїв впродовж 1991-2024 років характерною є стратегія асиміляції, для більшості українських світських мігрантів-юдеїв впродовж 1991-2024 років характерною виступає стратегія мультикультуралізму.

Адаптаційні стратегії мігрантів-неюдеїв в більшій мірі варіюються залежно від їх міграційних цілей. Мігрантам-неюдеям, що планували залишитись в Ізраїлі на довгий період проживання від 5 років і більше характерна стратегія інклюзивної інтеграції; мігрантам-неюдеям, що планують залишитись в Ізраїлі лише на період заробітків (від 1 до 5 років) притаманна адаптаційна стратегія сегрегації. Українським біженцям-неюдеям, що не могли планувати терміни свого перебування в Ізраїлі через ряд сегрегаційних рішень з боку уряду держави Ізраїль по відношенню до українських біженців-неюдеїв до лютого 2024 року притаманна адаптаційна стратегія сегрегації. Українським біженцям-неюдеям, що мали наміри залишитись в Ізраїлі на довгостроковий термін або змінили свої міграційні наміри залишитись в Ізраїлі на довгостроковий термін через рішення суду щодо надання українським біженцям-неюдеям права на роботу, медицину та соціальний захист, характерною стала стратегія інклюзивної інтеграції.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у концептуалізації особливостей конструювання адаптаційних стратегій мігрантів з України в приймаючому суспільстві Ізраїлю з 1991 року по 2024 рік і включає такі положення:

Вперше:

1) запропоновано соціологічну модель конструювання адаптаційних стратегій мігрантів у іншокультурному середовищі на основі порівняльного аналізу існуючих соціологічних моделей адаптації, зокрема адаптаційних стратегій Дж. Беррі, Т. Горовіц та синтезу теоретичних положень щодо етнічної

стратифікації, сегментної соціокультурної адаптації, зміни ідентичності та соціальної інклюзії мігрантів. Головна відмінність авторської моделі від наявних соціологічних моделей адаптаційних стратегій мігрантів полягає у наявності двох вимірів соціальних факторів адаптації: ціннісних орієнтацій мігрантів і соціальної інклюзії мігрантів до приймаючого середовища, що дало змогу розмежувати ціннісну та інклюзивну адаптацію як окремі незалежні один від одного варіанти адаптації, що в наявних моделях є об'єднаними в одну стратегію «інтеграції». На основі двовимірної концепції адаптації мігрантів до іншокультурного середовища виділено 5 адаптаційних стратегій мігрантів: 1) асиміляції, 2) ціннісної інтеграції, 3) інклюзивної інтеграції, 4) мультикультуралізму та 5) сегрегації;

2) на основі даних авторського емпіричного дослідження встановлено взаємозв'язок між динамікою міграційної політики Ізраїлю з 1991 до 2024 року та стратегіями адаптації українських мігрантів до ізраїльського середовища залежно від їх етнічної та релігійної належності. Для українських релігійних і світських мігрантів-юдеїв, щодо яких з 1990-х років до 2024 року Ізраїлем проводиться міграційна політика асиміляції, стратегія асиміляції є характерною лише для категорії українських релігійних мігрантів-юдеїв, тоді як для українських світських мігрантів-юдеїв з 1990-х років до 2024 року характерною є стратегія мультикультуралізму. Для мігрантів-неюдеїв, щодо яких з 1990-х років до 2024 року Ізраїлем проводиться міграційна політика диференційного виключення та сегрегації, адаптаційні стратегії варіюються залежно від їх міграційних намірів, а саме: для мігрантів-неюдеїв, що планують залишитись у Ізраїлі на довгий період проживання (від 5 років і більше), характерною є стратегія інклюзивної інтеграції, тоді як для мігрантів-неюдеїв, що планують залишитись у Ізраїлі на короткий період проживання (строком від 1 до 5 років), характерною є стратегія сегрегації;

3) з'ясовано, що адаптаційні стратегії біженців-неюдеїв, щодо яких з 2014 року до лютого 2024 року Ізраїлем проводилась міграційна політика сегрегації, варіювались залежно від їх міграційних намірів: для біженців-неюдеїв, що планували залишитись в Ізраїлі лише на період заробітків (від 1 до 5 років) та українських біженців-неюдеїв, які не могли планувати терміни свого перебування в Ізраїлі через ряд сегрегаційних рішень з боку Уряду Держави Ізраїль до лютого 2024 року, притаманна адаптаційна стратегія сегрегації. Для біженців-неюдеїв, що планували або залишитись у Ізраїлі на довгий період проживання (від 5 років і більше), попри політику сегрегації, або змінили свої міграційні наміри залишитись у Ізраїлі на довгостроковий термін через рішення суду Ізраїлю щодо надання українським біженцям-неюдеям права на роботу, медицину та соціальний захист, характерною стала стратегія інклюзивної інтеграції;

4) виявлено, що групи мігрантів-неюдеїв у Ізраїлі виключені або суворо обмежені в економічній і соціальній мобільності, тоді як мігранти-юдеї мають більший доступ до соціальних благ через ієрархічну структуру суспільства, засновану на належності до етнічної групи;

5) обґрунтовано, що саме етнонаціональний устрій ізраїльської держави заохочує міграцію українських юдеїв і надає значну державну підтримку українській юдейській спільноті, проте водночас ускладнює та майже унеможливорює вірогідність успішного поселення та повноцінної інтеграції в ізраїльське суспільство українських мігрантів-неюдеїв;

б) на основі застосування для аналізу адаптації українських мігрантів у Ізраїлі теорії етнічної стратифікації, характерною ознакою якої в рамках міграційних процесів є поділ привілеїв іммігрантських груп за етнічною ознакою, а також орієнтації міграційної політики країни-реципієнта на певні етнічні групи мігрантів, що є притаманним для ізраїльського суспільства, *розроблено* авторський конструкт стратегій адаптації сучасних українських мігрантів у Ізраїлі та *перевірено* релевантність відповідних пояснювальних концептів та їх застосування щодо мігрантів з України в Ізраїлі.

Удосконалено:

– соціологічне визначення понять адаптації мігрантів у іншокультурному середовищі та адаптаційних стратегій мігрантів.

– систематизацію теоретичних інтерпретацій щодо основних етапів адаптації мігрантів до іншокультурної спільноти.

– класифікацію мікро- та макрофакторів впливу на процеси адаптації мігрантів.

Набули подальшого розвитку:

– положення концепцій етнічної стратифікації Д. Л. Ноель щодо наявності інституційних бар'єрів з боку влади країн-реципієнтів для мігрантів з етнічними відмінностями, які розглянуті в дисертації як провідні при дослідженні динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів у Ізраїлі, що дало змогу проаналізувати рівень адаптації та інституційні можливості й перешкоди в приймаючому суспільстві Ізраїлю мігрантів групи мігрантів різних етносів, зокрема мігрантів-юдеїв та мігрантів-неюдеїв;

– *теоретичні напрацювання* Дж. Беррі (концепція двох рівнів акультурації мігрантів), Т. Горовіц (методика аналізу адаптаційних сценаріїв пострадянських мігрантів у Ізраїлі), Є. Головахи і С. Дембіцького (методика вимірювання адаптації, зміни ідентичностей та пасивної інклюзії), А. Ручки (положення щодо зміни ціннісних орієнтацій), В. Танчера і Л. Скокової (положення щодо культурно-побутових практик), які послугували базою для розробки авторського опитувальника щодо розкриття особливостей динаміки адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі залежно від їх етнічної та релігійної належності.

Отримані результати розширюють можливості соціологічного розуміння адаптації мігрантів у цілому та адаптаційних стратегій мігрантів із України в Ізраїлі зокрема, можуть бути використані в якості теоретико-методологічної бази для подальших теоретичних та емпіричних досліджень адаптації мігрантів, в управлінській практиці для розробки державних і громадських проєктів і програм, спрямованих на підвищення міжкультурної компетентності українських мігрантів за кордоном і сучасних потенційних мігрантів з України в

Ізраїлі, а також при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми сучасної соціології», «Соціальна політика», «Соціологія міграцій».

Після закінчення презентації Плющ В.А. присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Кандидат філософських наук, Привалов Ю. О.: Чи можна перерахувати 10 категорій країн МІРЕХ залежно від їх рівня адаптаційних складових, що фігурують в Вашій презентації та навести приклад, які саме країни відносяться до тієї чи іншої категорії?

Плющ В.А. До першої категорії відносяться країни найсприятливішої комплексної інтеграції мігрантів. Країни цієї групи представляють першу десятку з 56 країн МІРЕХ. Вони приймають комплексний підхід до адаптації та інтеграції мігрантів, який повністю гарантує рівні права, можливості та безпеку для мігрантів та громадян, до таких країн відносяться: Канада, Фінляндія, Нова Зеландія, Португалія, Швеція, Австралія, Бельгія, Бразилія, Ірландія та США.

До другої категорії відносяться країни сприятливої комплексної інтеграції. Ці країни застосовують комплексний підхід до адаптації та інтеграції мігрантів до приймаючого суспільства, до них відносяться: Ісландія, Люксембург, Норвегія, Іспанія.

До третьої категорії відносяться країни дещо сприятливої тимчасової інтеграції. Ці країни надають мігрантам основні права і рівні можливості, але не безпечно майбутнє щодо їх статусу як мігрантів чи майбутніх громадян в країні, до них відносяться: Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Великобританія.

До четвертої категорії відносяться країни напівсприятливої комплексної інтеграції. Країни четвертої групи мінімально сприяють адаптації та інтеграції мігрантів у своїх країнах у всіх трьох вимірах, оскільки їхня політика йде лише наполовину стосовно надання мігрантам рівних прав, можливостей і безпечного майбутнього щодо їх статусу як мігрантів чи майбутніх громадян, до них відносяться: Чехія, Естонія, Корея, Мальта, Туреччина.

До п'ятої категорії відносяться країни дещо сприятливої інтеграції та рівності на папері. Формальна рівність на папері означає, що мігранти користуються рівними умовами прав і довгострокової безпеки щодо свого статусу перебування в країні, але не мають рівних з громадянами можливостей в сфері освіти, охорони здоров'я та участі в політичному житті країни: Аргентина, Мексика, Сербія, Південна Африка, Словенія, Україна.

До шостої категорії відносяться країни несприятливої тимчасової інтеграції. Вони пройшли лише половину шляху до надання мігрантам основних прав та рівних можливостей. Крім того, вони не надають мігрантам гарантій безпечного майбутнього щодо їх статусу в країні, до яких відносяться: Австрія, Данія, Швейцарія.

До сьомої категорії відносяться країни імміграції без інтеграції. До списку цієї категорії країн, згідно МІРЕХ, відноситься лише Японія, міграційна політика якої не є сприятливою, а ні для міграції, а ні для адаптації мігрантів до приймаючого суспільства.

До восьмої категорії відносяться країни дещо несприятливої інтеграції та рівності на папері. Ця група країн в основному зосереджена на основних правах мігрантів і лише наполовину пройшла шлях до забезпечення їм довгострокової безпеки проживання в країні, де де-факто мігранти не мають рівних можливостей, до них відносяться: Болгарія, Чилі, Угорщина, Молдова, Північна Македонія, Румунія, Словаччина.

До дев'ятої категорії відносяться країни несприятливої інтеграції та рівності на папері. Ця група країн пройшла менше половини шляху до надання мігрантам основних прав, рівних можливостей та безпечного майбутнього щодо їх довгострокового проживання, до них відносяться: Албанія, Хорватія, Греція, Латвія, Литва, Польща.

До десятої категорії відносяться країни найменш сприятливої імміграції без інтеграції. Ці країни віднесені до категорії «країн імміграції без інтеграції», оскільки міграційна політика цих країн не є сприятливою, а ні для міграції, а ні для адаптації мігрантів до приймаючого суспільства. До них відносяться: Китай, Кіпр, Індія, Індонезія, Йорданія, Росія, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія.

Доктор філософських наук, професор, Ручка А.О.: Вами було зазначено, що в роботі було удосконалено зокрема систематизацію теоретичних інтерпретацій щодо основних етапів адаптації мігрантів до іншокультурної спільноти. Якими є ці основні етапи та їх ключові характеристики?

Плющ В.А.: Науковці виділяють три основних етапи адаптації, кожен з яких позначений низкою характерних адаптаційних ознак, що не є сталими, однак мають певну тенденцію для переходу до наступного етапу.

Перший етап в науковій літературі отримав назву «медового місяця», характеризується ентузіазмом і позитивним настроєм мігрантів щодо їх адаптаційних можливостей і цілей щодо входження в приймаюче суспільство.

Другий етап – «культурного шоку» або стресу від невідповідності між культурними особливостями власної і приймаючої спільноти, невизначеності щодо питання ідентичності, складнощів сприйняття та засвоєння елементів приймаючої культури, мовних і психологічних бар'єрів під час міжкультурних контактів.

Третій етап – етап «варіативності результатів адаптаційного процесу» (успішна або неуспішна адаптація мігрантів до нового середовища існування). Кожен з етапів відрізняється низкою характерних ознак, що не є жорстко сталими, однак має певну тенденцію для переходу до наступного етапу адаптації.

Доктор соціологічних наук, Клименко О.Ю.: Скажіть, будь ласка, який статус в Ізраїлі отримують діти мігрантів-неюдеїв? Чи отримують автоматично громадянство, як в деяких країнах, закон яких надає громадянство дітям, що були народжені на їхніх територіях, навіть якщо їх батьки не є громадянами цих країн?

Плющ В.А.: Що стосується дітей мігрантів-неюдеїв, то в Ізраїлі діє закон крові, згідно якого ізраїльське громадянство можуть отримати лише діти громадян або мігрантів-юдеїв. Відтак діти мігрантів-неюдеїв автоматично стають нелегальними мігрантами. Хоча вони мають право на початкову та середню освіту, тобто ходять в школу, соціалізуються з місцевим населенням, навіть

ідентифікують себе як ізраїльтяни, оскільки вирости в ізраїльському суспільстві, однак насправді офіційно не мають права на ізраїльське громадянство, окрім випадків коли уряд Ізраїлю періодично проводить державні заходи «амністії» по відношенню до них через складання іспиту з мови та служби в армії. У разі успішних іспитів та служби в армії діти мігрантів-неюдеїв отримують право на отримання документу на проживання та ізраїльського громадянства.

Доктор соціологічних наук, Клименко О.Ю.: Чи розглядали Ви адаптаційні ресурси, які мігранти залучають під час інтеграції до приймаючого суспільства?

Плющ В.А.: Так, розглядали у розділі другому, підрозділі 2.1., в рамках аналізу гіпотези «культурного шоку» нами було висвітлено особливості первинної позитивної адаптації (с. 104-105).

Кандидат соціологічних наук, Сапелкін Ю.В.: Назвіть, будь ласка, характеристики Ваших респондентів за їх часом проживання в Ізраїлі на момент проведення Вашого емпіричного дослідження.

Плющ В.А.: Серед опитаних проживають в Ізраїлі більше 5 років 47% (n=95), від 1 до 5 років – 12% (n=24), до 1 року – 20% (n=41), до 6 місяців – 21% (n=42). Із загальної кількості опитаних 43% (n=87) респондентів прибули до Ізраїлю в період з 1991 по 2013 рік включно, з них 39 українських світських юдеїв (1СЮ), 23 українських релігійних юдеїв (1РЮ) і 25 українських мігрантів-неюдеїв (1УН); 57% (n=115) респондентів прибули до Ізраїлю в період з 2014 по 2024 роки, з них 32 українських світських юдеї (2СЮ), 11 українських релігійних юдеїв (2РЮ) і 72 українських мігрантів-неюдеїв, з них 24 мігранти-неюдеї, що прибули в Ізраїль після 2014 та 2024 року не як біженці (2УН) та 48 українських мігрантів-неюдеїв, що прибули в Ізраїль після 2014 та 2022 року як біженці (2БН).

Доктор соціологічних наук, провідний науковий співробітник Соболева Н.І.: Скажіть, будь ласка, які Ви бачите перспективи подальших досліджень в даному напрямі?

Плющ В.А.:

Перспективним напрямом подальшого вивчення даної проблеми може бути, наприклад, визначення впливу окремих міграційних політик та їх складових на адаптаційні стратегії різних категорій мігрантів в рамках досліджуваної країни імміграції.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – доктор соціологічних наук, завідувач відділу соціальної експертизи Інституту соціології Національної академії наук України Чепурко Г.І.

Чепурко Г.І. зазначила, що дисертація є самостійним та завершеним дослідженням, виконаним на належному науковому рівні. Це дозволяє вважати її вагомим внеском у розробку наукової проблеми дослідження адаптації мігрантів в іншокультурному середовищі в цілому та адаптації мігрантів з України в Ізраїлі зокрема. Дисертанткою у повному обсязі виконано індивідуальний навчальний план, що підтверджується отриманими результатами екзаменів та заліків з дисциплін циклів загальнонаукової спеціальної підготовки.

Основні результати дисертаційного дослідження Плющ В.А. відображено в 13 наукових працях, серед них 4 статті у виданнях, затверджених МОН України як фахові у галузі соціології, 3 у інших виданнях, а також 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Результати дисертаційного дослідження неодноразово обговорено на засіданнях відділу соціальної експертизи Інституту соціології НАН України.

Впродовж навчання в аспірантурі Плющ В.А. виявила високу працездатність і цілеспрямованість, прихильність принципам академічної доброчесності. Ґрунтовна теоретична і практична підготовка у поєднанні з науковими здібностями дозволили їй успішно підготувати дисертаційне дослідження на актуальну тему. Достатній рівень оперування науковими методами, отримання кількісних і якісних даних, порівняння, аргументований аналіз отриманих результатів та змістовні висновки роботи є свідченням наукової та методичної зрілості Плющ В.А., її готовності й спроможності до подальшої науково-дослідницької діяльності.

Дисертація Плющ В.А. містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 054 «Соціологія», є послідовним й самостійним науковим дослідженням, яке може бути рекомендоване до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання та зауваження:

Доктор соціологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу соціальної експертизи Інститут соціології НАН України Клименко О.Ю. зауважила, що дисертаційне дослідження Плющ Валентини Анатоліївни «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі» є завершеним, самостійним і актуальним для сучасного українського суспільства дослідженням, виконаним з використанням фахової термінології, міжнародних і вітчизняних наукових праць і результатів власних емпіричних досліджень.

Клименко О.Ю. зазначає, що автор здійснила ґрунтовний теоретичний аналіз проблеми адаптації мігрантів з України в Ізраїлі, що допомагає зрозуміти, як українці інтегруються в ізраїльське суспільство та реагують на виклики нового культурного середовища, інтегруються в економічну систему Ізраїлю та долають фінансові, мовні і ментальні бар'єри.

Основні тези і висновки дисертації науково обґрунтовані, відзначаються новизною та демонструють особистий вклад авторки у розвиток наукових досліджень в галузі соціології міграції. Високий рівень виконання наукових завдань в дослідженні підтверджується глибоким аналізом теоретико-методологічних підходів до проблеми адаптації мігрантів, що включає узагальнення та систематизацію мікро- і макрофакторів впливу на адаптаційні стратегії. Здобувачка ефективно володіє методологією наукової діяльності, оскільки дослідження ґрунтується не тільки на теоретичному науковому пошуку, але й на ґрунтовних авторських емпіричних розвідках, що дозволило всебічно

вивчити моделі адаптації мігрантів і перевірити їх релевантність для українських мігрантів в Ізраїлі. Крім того, В. А. Плющ вдало розкрила взаємозв'язок між еволюцією міграційної політики Ізраїлю та адаптацією українських мігрантів, демонструючи високу компетентність у використанні соціологічних методів та наукових підходів.

Особливою цінністю дисертаційної роботи, на думку рецензента, є прикладний характер результатів дисертаційного дослідження Плющ В.А., що можуть бути використані для:

- оптимізації міграційної політики – розроблена соціологічна модель адаптації може бути використана урядовими установами та організаціями, які займаються питаннями міграції, для формування більш ефективної міграційної політики, зокрема, розуміння різних стратегій адаптації (асиміляція, мультикультуралізм, ціннісна та інклюзивна інтеграція) дозволить краще прогнозувати поведінку мігрантів і створювати умови для їх успішної інтеграції в суспільство;

- підтримки програм соціальної інклюзії – запропонована авторкою модель може бути використана для розробки та вдосконалення соціальних програм підтримки мігрантів, зробивши їх більш гнучкими і чутливими до потреб різних груп, з метою більш успішної інтеграції в приймаюче суспільство, особливо в контексті врахування їх етнічних та релігійних особливостей;

- удосконалення стратегій соціальної роботи з мігрантами та біженцями – знання про особливості адаптації мігрантів та біженців може бути корисним для міжнародних неурядових організацій, які надають соціальні послуги, допомогу в працевлаштуванні, медичну та психологічну підтримку;

- підвищення ефективності роботи з українськими мігрантами в Ізраїлі – організації, які працюють з українськими мігрантами, можуть використовувати отримані дані для поліпшення комунікації та адаптаційних програм, враховуючи особливості їхньої етнічної та релігійної приналежності, а також цілі їхнього перебування в Ізраїлі;

- академічне та освітнє застосування – результати дослідження можуть бути використані в освітніх програмах для студентів-соціологів, фахівців з міграції, соціальної роботи та державної політики, сприяючи кращому розумінню міграційних та інтеграційних процесів.

Загалом, дослідження сприятиме покращенню якості міграційної політики, програм адаптації та інтеграції мігрантів, що позитивно вплине на їхнє життя в приймаючому суспільстві.

Рецензент зазначає, що результати дисертаційного дослідження мають достатню апробацію, будова дисертації є логічно вивіреною, що дозволяє цілісно, послідовно та систематично розглянути досліджуваний феномен. Загалом, рецензент зазначає, що Плющ В.А. показала високий рівень кваліфікації, вміння на теоретичному та практичному рівні реалізовувати поставлені завдання. Дисертаційна робота є завершеною, та такою, що відповідає вимогам до наукової кваліфікації ступеня доктора філософії. Результати дисертації мають теоретичне та практичне значення, і повноцінно відображені в наукових публікаціях, а отже відповідають вимогам до наукової кваліфікації

ступеня доктора філософії, що встановлені Постановою № 44 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. – із змінами, внесеними за Постановою №507 Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації науково-педагогічних і наукових кадрів» від 03.05.2024 р., що дає підстави для висновку Клименко О.Ю. про те, що дисертаційне дослідження Плющ В.А. «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі» є завершеною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 054 – Соціологія, є самостійним, послідовним й науково цінним дослідженням, яке може бути рекомендоване до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор соціологічних наук, провідний науковий співробітник відділу соціальної психології Інституту соціології НАН України, Соболева Н.І. зауважила, що дисертація Плющ В.А. присвячена надзвичайно актуальній темі, оскільки являє собою продуктивну спробу внести вагомий вклад у розв'язання актуальної науково-практичної проблеми невідповідності рівня теоретичного осмислення проблеми адаптації мігрантів у іншокультурному середовищі з наявністю значної кількості суперечливих теоретичних моделей соціокультурної адаптації мігрантів та актуалізованим науковим запитом на необхідність перевірки їхньої релевантності. Рецензент вважає, що актуальність проблеми, її методологічна і теоретична основа отримали у роботі належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію: чітко і зрозуміло сформульовані об'єкт, предмет, мета і конкретні завдання дослідження.

Рецензент підкреслює логічність та плідність підходу Плющ В.А. до викладу концепції роботи. В процесі реалізації поставленої мети та завдань дисертації авторка кожний розділ роботи будує таким чином, щоб послідовно і комплексно висвітлити тематику дослідження. Розгляд теоретичних аспектів досліджуваної проблематики дозволив дисертантці поглибити змістове наповнення поняття «адаптаційних стратегій», створити та реалізувати програму емпіричного дослідження, отримати цікаві дані і на цій основі розробити авторську модель адаптаційних стратегій мігрантів в іншокультурному середовищі та зокрема обґрунтувати конструювання адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі.

Детальне вивчення дисертації Плющ В.А. на тему «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі», дозволило дійти висновку, що її авторка оволоділа методологією наукової діяльності, а поставлені наукові завдання виконано якісно та на високому рівні. Наукова новизна дисертаційної роботи є науково обґрунтованою та доведеною, що дає підстави стверджувати про наукову зрілість дисертантки. Отже, дисертацію можна вважати самостійним завершеним науковим дослідженням, що виконане на належному науковому рівні та згідно встановлених вимог до дисертацій, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії, відзначається науковою новизною, теоретичною та

емпіричною обґрунтованістю отриманих результатів, а також їхньою очевидною практичною значущістю. Представлена наукова праця є кваліфікованою інтерпретацією основних положень, які містяться у власному дослідженні, використані в дисертації положення та гіпотези інших авторів мають відповідні коректні посилання і використані лише для підкріплення ідей дисертантки. Отримані наукові результати дисертації повністю відповідають задекларованій меті та завданням дослідження та з достатньою повнотою відображені у 13 наукових працях, серед яких 4 статті у виданнях, затверджених МОН України як фахові у галузі соціології, 3 у інших виданнях, а також 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Загальний висновок рецензента: дисертаційна робота Плющ В.А. «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі» є самостійною та завершеною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 054 «Соціологія», та може бути рекомендована до захисту.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Плющ Валентини Анатоліївни на тему: «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 054 «Соціологія» (поза аспірантурою)

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Обґрунтування вибору теми дослідження пов'язане з істотною інтенсифікацією в останні десятиліття міжнародних міграційних процесів у світі загалом та в Україні зокрема. Конфігурації тимчасових, маятникових, мобільних і постійних міграційних потоків відображають комплекс сучасних політичних, економічних, демографічних, екологічних та соціальних тенденцій і трансформацій, впливаючи на всі сфери суспільного життя населення як країн-донорів, так і країн-реципієнтів.

Україна виступає одним із найактивніших учасників сучасних міжнародних міграційних процесів. Протягом останніх двох століть дослідники відмічають декілька хвиль зовнішньої міграції з України. Кожна міграційна хвиля формувалась під впливом різних факторів у різних історичних, політичних та економічних контекстах, але кожній із них притаманна одна спільна риса: основним поштовхом населення України до зовнішньої міграції була і залишається можливість потрапити в кращі політичні, економічні та соціальні умови для реалізації свого людського потенціалу, а після початку війни у 2014 році Росії проти України та повномасштабного її вторгнення після 24 лютого 2022 року – для збереження власного життя та життя своїх дітей, рідних та близьких.

Інтенсивна зовнішня міграція з України призвела до формування однієї з найбільших діаспор у світі, яка має високий рівень адаптації в приймаючих суспільствах. Значна частина українських мігрантів не повертається на батьківщину, що свідчить про їх успішну інтеграцію. Війна, яку розв'язала Росія проти України в 2014 р. і її ескалація в 2022 р. призвели до масового відтоку українців за кордон, які були змушені шукати нові безпечні місця для життя. Ізраїль, з його міграційною історією та соціальною політикою щодо підтримки емігрантів, став одним із ключових напрямків для переїзду українців – шукачів притулку, зважаючи на два основних показники. Першим показником є високий відсоток українських мігрантів, які залишаються на постійне місце проживання в країні-реципієнті, попри те, що країна перебуває в стані постійних бойових дій від початку свого заснування і, тим не менш, приваблює українських мігрантів високим рівнем економічного розвитку та привілейованим статусом мігрантів саме з України за рахунок високого людського капіталу українських мігрантів порівняно з людським капіталом мігрантів з інших країн світу. Другим показником виступає високий відсоток саме українських мігрантів у Ізраїлі. За статистичними даними, кількість мігрантів, прибулих з України, становить близько 20 % усіх мігрантів на території Ізраїлю. Тобто кожен п'ятий мігрант у Ізраїлі є українцем. На початок написання дисертації у 2018 році українські мігранти в Ізраїлі посідали 2-е місце за кількістю іноземних мігрантів, які проживають у Ізраїлі, з усіх інших країн світу, та 1-е місце з країн пострадянського простору.

Проте, зважаючи на історичні та політичні передумови, міграційна політика Ізраїлю була й залишається спрямованою передусім на заохочення до в'їзду в країну представників переважно юдейської етнічної спільноти та їхніх сімей і, навпаки, обмежує в'їзд представників усіх інших етносів. Політика Ізраїлю щодо мігрантів з України орієнтована на три типи міграційних потоків, кожен з яких має диференційовані умови в'їзду, проходить через відмінні інтеграційні механізми, заохочення та громадське ставлення, а отже, мають різні зовнішні фактори, що впливають на процес їхньої адаптації до приймаючого середовища:

- релігійні етнічні юдеї;
- світські етнічні юдеї;
- мігранти-неюдеї інших етносів і конфесій.

Окрім того, міграційна політика Ізраїлю змінювалась з часом, залежно від міжнародних, політичних, економічних і соціальних обставин. Відповідно й нинішні міграційні програми Ізраїлю суттєво різняться від тих, що були в 1990-х роках та на початку 2000-х.

Основні теоретичні концепції адаптаційних стратегій мігрантів у іншокультурному середовищі ґрунтовно досліджувались в працях таких вчених, як Дж. В. Беррі (J. W. Berry), М. Кларк (M. Clark), Ш. Кауфман (S. Kaufman), С. Спенсер (S. Spencer), Ф. В. Рудмін (F. W. Rudmin), Т. Горовіц (T. Horowitz). Згадані дослідники визначили зміст і сутність адаптаційних стратегій мігрантів у іншокультурному середовищі, розробили понятійний апарат дослідження цього процесу, визначили «ідеальну модель» адаптації мігрантів до

приймаючого суспільства, яка складається з чотирьох адаптаційних стратегій (асиміляції, сепарації, інтеграції, маргіналізації) та налічує понад 120 варіацій залежно від локальних міграційних контекстів. Особливу значущість для нашого дослідження має творчий доробок Т. Горовіц (Т. Horowitz), яка пропонує соціокультурну модель чотирьох адаптаційних «гібридних сценаріїв» мігрантів з пострадянських країн у Ізраїлі.

Серед вітчизняних науковців різні аспекти дослідження адаптаційних стратегій у приймаючому іншокультурному середовищі та особливості міграційної політики приймаючого середовища як взаємозалежних змінних представлені такими соціологами, як О. А. Ровенчак і В. В. Володько, О. А. Малиновська, І. М. Прибиткова, Е. М. Лібанова, О. В. Біленко, С. Ф. Горбань, Н. І. Варга, Ю. Ф. Пачковський, І. П. Майданік, О. Ю. Клименко та ін. Головний науковий внесок О. А. Ровенчак і В. В. Володько полягає у вивченні закономірностей кореляції між видами державної міграційної політики приймаючого суспільства та адаптаційними стратегіями мігрантів. Науковий доробок О. А. Малиновської охоплює тематику міжнародних міграційних політик і регламентів, звертаючи особливу увагу на місце української міграції на міжнародній арені. Публікації І. М. Прибиткової присвячені тематиці сучасних міграційних процесів у міждисциплінарному вимірі. Праці Н. І. Варги присвячені проблематиці міграційних настроїв/намірів мігрантів. В наукових працях Ю. Ф. Пачковського висвітлюється проблема соціального капіталу спільнот трудових мігрантів. Праці Е. М. Лібанової досліджують соціальні наслідки вимушених зовнішніх міграцій населення України. Дослідження О. В. Біленко та С. Ф. Горбаня спрямовані на питання демографічної ситуації в Україні в цілому. Публікації І. П. Майданік стосуються проблеми якості життя мігрантів за кордоном. Останні публікації О. Ю. Клименко розкривають проблеми вимушеної міграції з України та міграції дітей без супроводу батьків.

Водночас за наявності значної кількості наукових напрацювань у дослідженнях міграційної тематики проблематика трансформації адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі залишається малодослідженою, а сам конструкт «адаптаційних стратегій» є недостатньо включеним у соціологічний дискурс аналізу міграційних процесів у сучасному українському суспільстві.

Саме тому, дослідження адаптаційних стратегій, проведене В. А. Плющ є актуальним в реаліях сьогодення, оскільки допомагає зрозуміти, як змінився демографічний профіль українських мігрантів в Ізраїль впродовж декількох міграційних хвиль і як трансформувалась міграційна політика Ізраїлю по відношенню до мігрантів з України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертація з науково-дослідними програмами, темами і планами організації, де вона виконувалася, не пов'язана.

3. Мета і завдання дослідження.

Мета дослідження – соціологічна концептуалізація детермінант та особливостей динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів у іншокультурному середовищі Ізраїлю в період з 1991 до 2024 року.

Завдання дослідження:

1. Визначити теоретико-методологічні засади соціологічного дослідження проблеми адаптації мігрантів у іншокультурних приймаючих суспільствах;

2. Дослідити генезу соціологічного розуміння понять «адаптація мігрантів» і «адаптаційні стратегії мігрантів» у світовій та вітчизняній соціології;

3. Систематизувати теоретичні інтерпретації щодо основних етапів адаптації мігрантів до іншокультурної спільноти та класифікувати мікро- та макрофактори впливу на процеси адаптації мігрантів;

4. Висвітлити та узагальнити науковий доробок вітчизняних і зарубіжних соціологічних досліджень щодо конструювання соціологічних моделей адаптаційних стратегій мігрантів у іншокультурному середовищі та перевірити релевантність відповідних пояснювальних концептів та їх застосування щодо мігрантів з України в Ізраїлі;

5. Розкрити специфіку взаємозв'язку між змінами міграційної політики Ізраїлю за останні 30 років і конструюванням стратегій адаптації українських мігрантів до ізраїльського середовища залежно від їх етнічної та релігійної належності;

6. З'ясувати та дослідити особливості динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів у іншокультурному середовищі Ізраїлю в період з 1991 до 2024 року та побудувати соціологічну модель конструювання адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі.

4. Об'єкт дослідження – адаптаційні стратегії мігрантів у високорозвинених країнах-реципієнтах.

5. Предмет дослідження – динаміка адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі в період з 1991 по 2024 рік.

6. Методологічна основа дослідження. Для концептуалізації понять «адаптаційні стратегії», «моделі адаптації», «моделі конструювання адаптаційних стратегій» були використані методи аналізу та синтезу. Порівняльний метод застосований для концептуалізації аспектів адаптаційних стратегій, викладених у працях Дж. В. Беррі (J. W. Berry), Ф. В. Рудміна (F.W. Rudmin), Т. Горовіц (T. Horowitz), О. А. Ровенчак і В. В. Володько, для виявлення взаємозалежних змінних міграційної політики Ізраїлю та адаптаційних стратегій мігрантів з України в приймаючому іншокультурному середовищі Ізраїлю. Системний аналіз використовувався для розробки соціологічної моделі конструювання п'яти адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі на основі результатів власного емпіричного дослідження.

Емпіричну базу роботи складають матеріали авторського дослідження, реалізованого із застосуванням методу напівструктурованих інтерв'ю (n = 202) мігрантів з України в Ізраїлі. Дослідження проведене з 10 травня 2019 по 20 липня 2024 року. Також у роботі використано метод вторинного аналізу баз даних всеукраїнських та крос-національних досліджень.

7. Наукова новизна дослідження полягає у тому що:

Вперше:

– запропоновано соціологічну модель конструювання адаптаційних стратегій мігрантів у іншокультурному середовищі на основі порівняльного аналізу існуючих соціологічних моделей адаптації, зокрема адаптаційних стратегій Дж. Беррі, Т. Горовіц та синтезу теоретичних положень щодо етнічної стратифікації, сегментної соціокультурної адаптації, зміни ідентичності та соціальної інклюзії мігрантів. Головна відмінність авторської моделі від наявних соціологічних моделей адаптаційних стратегій мігрантів полягає у наявності двох вимірів соціальних факторів адаптації: ціннісних орієнтацій мігрантів і соціальної інклюзії мігрантів до приймаючого середовища, що дало змогу розмежувати ціннісну та інклюзивну адаптацію як окремі незалежні один від одного варіанти адаптації, що в наявних моделях є об'єднаними в одну стратегію «інтеграції». На основі двовимірної концепції адаптації мігрантів до іншокультурного середовища виділено 5 адаптаційних стратегій мігрантів: 1) асиміляції, 2) ціннісної інтеграції, 3) інклюзивної інтеграції, 4) мультикультуралізму та 5) сегрегації;

– на основі даних авторського емпіричного дослідження *встановлено* взаємозв'язок між динамікою міграційної політики Ізраїлю з 1991 до 2024 року та стратегіями адаптації українських мігрантів до ізраїльського середовища залежно від їх етнічної та релігійної належності. Для українських релігійних і світських мігрантів-юдеїв, щодо яких з 1990-х років до 2024 року Ізраїлем проводиться міграційна політика асиміляції, стратегія асиміляції є характерною лише для категорії українських релігійних мігрантів-юдеїв, тоді як для українських світських мігрантів-юдеїв з 1990-х років до 2024 року характерною є стратегія мультикультуралізму. Для мігрантів-неюдеїв, щодо яких з 1990-х років до 2024 року Ізраїлем проводиться міграційна політика диференційного виключення та сегрегації, адаптаційні стратегії варіюються залежно від їх міграційних намірів, а саме: для мігрантів-неюдеїв, що планують залишитись у Ізраїлі на довгий період проживання (від 5 років і більше), характерною є стратегія інклюзивної інтеграції, тоді як для мігрантів-неюдеїв, що планують залишитись у Ізраїлі на короткий період проживання (строком від 1 до 5 років), характерною є стратегія сегрегації;

– *з'ясовано*, що адаптаційні стратегії біженців-неюдеїв, щодо яких з 2014 року до лютого 2024 року Ізраїлем проводилась міграційна політика сегрегації, варіювались залежно від їх міграційних намірів: для біженців-неюдеїв, що планували залишитись в Ізраїлі лише на період заробітків (від 1 до 5 років) та українських біженців-неюдеїв, які не могли планувати терміни свого перебування в Ізраїлі через ряд сегрегаційних рішень з боку Уряду Держави Ізраїль до лютого 2024 року, притаманна адаптаційна стратегія сегрегації. Для біженців-неюдеїв, що планували або залишитись у Ізраїлі на довгий період проживання (від 5 років і більше), попри політику сегрегації, або змінили свої міграційні наміри залишитись у Ізраїлі на довгостроковий термін через рішення суду Ізраїлю щодо надання українським біженцям-неюдеям права на роботу,

медицину та соціальний захист, характерною стала стратегія інклюзивної інтеграції;

– *виявлено*, що групи мігрантів-неюдеїв у Ізраїлі виключені або суворо обмежені в економічній і соціальній мобільності, тоді як мігранти-юдеї мають більший доступ до соціальних благ через ієрархічну структуру суспільства, засновану на належності до етнічної групи;

– *обґрунтовано*, що саме етнонаціональний устрій ізраїльської держави заохочує міграцію українських юдеїв і надає значну державну підтримку українській юдейській спільноті, проте водночас ускладнює та майже унеможливорює вірогідність успішного поселення та повноцінної інтеграції в ізраїльське суспільство українських мігрантів-неюдеїв;

– на основі застосування для аналізу адаптації українських мігрантів у Ізраїлі теорії етнічної стратифікації, характерною ознакою якої в рамках міграційних процесів є поділ привілеїв іммігрантських груп за етнічною ознакою, а також орієнтації міграційної політики країни-реципієнта на певні етнічні групи мігрантів, що є притаманним для ізраїльського суспільства, *розроблено* авторський конструкт стратегій адаптації сучасних українських мігрантів у Ізраїлі та *перевірено* релевантність відповідних пояснювальних концептів та їх застосування щодо мігрантів з України в Ізраїлі.

Удосконалено:

– *соціологічне визначення* понять адаптації мігрантів у іншокультурному середовищі та адаптаційних стратегій мігрантів. Під адаптацією мігранта до іншокультурної спільноти розуміємо процес і результат пристосування мігранта до нового соціокультурного середовища, що передбачає засвоєння чи відторгнення мігрантом нових соціальних і культурних норм, цінностей, способів поведінки, притаманних приймаючій спільноті. Під адаптаційною стратегією – спрямованість адаптаційних намірів і поведінки мігранта чи групи мігрантів щодо приймаючої спільноти країни імміграції, її культури та соціального устрою, які базуються на суб'єктивних уявленнях та об'єктивних можливостях мігрантів щодо їх соціальних, культурних, економічних та психологічних ресурсів їх досягнення, як-от людського капіталу мігрантів, міграційної політики країни імміграції та громадського ставлення до мігрантів з боку місцевого населення;

– *систематизацію* теоретичних інтерпретацій щодо основних етапів адаптації мігрантів до іншокультурної спільноти (перший етап – «медового місяця адаптації» характеризується ентузіазмом і позитивним настроєм мігрантів щодо їх адаптаційних можливостей і цілей щодо входження в приймаюче суспільство. Другий етап – «культурного шоку» або стресу від невідповідності між культурними особливостями власної і приймаючої спільноти, невизначеності щодо питання ідентичності, складнощів сприйняття та засвоєння елементів приймаючої культури, мовних і психологічних бар'єрів під час міжкультурних контактів. Третій етап – етап «варіативності результатів адаптаційного процесу» (успішна або неуспішна адаптація мігрантів до нового середовища існування). Кожен з етапів відрізняється низкою характерних ознак,

що не є жорстко сталими, однак має певну тенденцію для переходу до наступного етапу адаптації;

– *класифікацію* мікро- та макрофакторів впливу на процеси адаптації мігрантів. До мікрорівневих факторів адаптації віднесено: об'єктивні фактори – людський (соціальний, економічний і культурний) капітал мігрантів, рівень соціальної інклюзії мігрантів, час перебування в країні міграції та наявність попереднього досвіду міграції; суб'єктивні фактори – самоідентифікація мігранта, рівень мотивації, готовність до змін, готовність до невідомого досвіду, здатність до ризику, здатність до самоорганізації в нових умовах існування. До основних макрорівневих факторів віднесено соціокультурні та економічні умови приймаючого середовища, рівень толерантності місцевої громадськості до культурного різноманіття, рівень відкритості соціальних структур у приймаючому суспільстві, рівень інституційного та громадського сприяння адаптації мігрантам в умовах приймаючого суспільства.

Набули подальшого розвитку:

– *положення* теорії етнічної стратифікації Д. Л. Ноель щодо наявності інституційних бар'єрів з боку влади країн-реципієнтів для мігрантів з етнічними відмінностями, які розглянуті в дисертації як провідні при дослідженні динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів у Ізраїлі, що дало змогу проаналізувати рівень адаптації та інституційні можливості й перешкоди в приймаючому суспільстві Ізраїлю мігрантів групи мігрантів різних етносів, зокрема мігрантів-юдеїв та мігрантів-неюдеїв;

– *теоретичні напрацювання* Дж. Беррі (концепція двох рівнів акультурації мігрантів), Т. Горовіц (методика аналізу адаптаційних сценаріїв пострадянських мігрантів у Ізраїлі), Є. Головахи і С. Дембіцького (методика вимірювання адаптації, зміни ідентичностей та пасивної інклюзії), А. Ручки (положення щодо зміни ціннісних орієнтацій), В. Танчера і Л. Скокової (положення щодо культурно-побутових практик), які послугували базою для розробки авторського опитувальника щодо розкриття особливостей динаміки адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі залежно від їх етнічної та релігійної належності.

8. Теоретичне значення одержаних результатів полягає в підсумку наукового доробку щодо вивчення проблем соціокультурної адаптації українських мігрантів в Ізраїлі в рамках соціологічних концепцій міграції. Авторка успішно виконала поставлені завдання, систематизувавши існуючі теоретичні підходи та моделі адаптації, проаналізувавши ключові мікро- та макрофактори впливу на цей процес, а також провела детальну соціологічну розвідку адаптаційних стратегій різних груп українських мігрантів. Виявлено, що державна міграційна політика Ізраїлю є одним із найважливіших чинників, що впливає на адаптацію мігрантів, особливо в контексті етнічної і релігійної належності.

9. Практичне значення одержаних результатів полягає в розширенні можливості соціологічного розуміння адаптації мігрантів у цілому та адаптаційних стратегій мігрантів із України в Ізраїлі зокрема. Результати дослідження мають прикладний характер і можуть бути використані для:

– оптимізації міграційної політики – розроблена соціологічна модель адаптації може бути використана урядовими установами та організаціями, які займаються питаннями міграції, для формування більш ефективної міграційної політики, зокрема, розуміння різних стратегій адаптації (асиміляція, мультикультуралізм, ціннісна та інклюзивна інтеграція) дозволить краще прогнозувати поведінку мігрантів і створювати умови для їх успішної інтеграції в суспільство;

– підтримки програм соціальної інклюзії – запропонована авторкою модель може бути використана для розробки та вдосконалення соціальних програм підтримки мігрантів, зробивши їх більш гнучкими і чутливими до потреб різних груп, з метою більш успішної інтеграції в приймаюче суспільство, особливо в контексті врахування їх етнічних та релігійних особливостей;

– удосконалення стратегій соціальної роботи з мігрантами та біженцями – знання про особливості адаптації мігрантів та біженців може бути корисним для міжнародних неурядових організацій, які надають соціальні послуги, допомогу в працевлаштуванні, медичну та психологічну підтримку;

– підвищення ефективності роботи з українськими мігрантами в Ізраїлі – організації, які працюють з українськими мігрантами, можуть використовувати отримані дані для поліпшення комунікації та адаптаційних програм, враховуючи особливості їхньої етнічної та релігійної належності, а також цілі їхнього перебування в Ізраїлі;

– академічне та освітнє застосування – результати дослідження можуть бути використані в освітніх програмах для студентів-соціологів, фахівців з міграції, соціальної роботи та державної політики, сприяючи кращому розумінню міграційних та інтеграційних процесів, а також при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми сучасної соціології», «Соціальна політика», «Соціологія міграцій».

10. Особистий внесок здобувача. Дисертацію виконано здобувачкою самостійно, усі сформульовані в ній положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень авторки. Отже, дисертація Плющ В.А. є завершеною самостійною науковою працею, в якій викладені власні авторські ідеї, положення та емпіричні обґрунтування, містить нові й оригінальні теоретичні та емпіричні результати, які отримані здобувачкою особисто.

Текст дисертації не містить ознак академічної недоброчесності. Виявлені в роботі текстові збіги є цитуваннями, оформленими відповідно до правил, і не мають ознак плагіату. Тому, констатуємо, що робота виконана самостійно і може бути допущена до захисту.

11. Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та результати презентованого дослідження доповідались та обговорювались на V Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями наукових досліджень» (м. Київ, Україна, 16–17 серпня 2019 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Migration Conference 2020» (м. Тетово, Північна Македонія, 8–11 вересня 2020 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Migration Conference 2022» (м. Рабат, Королівство Марокко, 7–10 вересня 2022 р.); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific

research in the XXI century» (м. Оттава, Канада, 6–8 грудня 2022 р.); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Theory and Practice of Science: Key Aspects» (м. Рим, Італія, 19–20 грудня 2022 р.); XX Всесвітньому соціологічному конгресі Міжнародної соціологічної асоціації (м. Мельбурн, Австралія, 25 червня – 1 липня 2023 р.).

12. Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць, серед них 4 статті у виданнях, затверджених МОН України як фахові у галузі соціології, 3 у інших виданнях, а також 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

(які входять до переліку МОН України)

1. Плющ В. Адаптація українських мігрантів в Ізраїлі з 1991 по 2024 рік: емпіричне дослідження. *Габітус*. 2024. № 62. С. 11–20.

2. Плющ В. Концептуалізація моделей адаптації сучасних мігрантів з України в Ізраїлі. *Соціологічні студії*. 2024. № 1(24). С. 79–88.

3. Плющ В. Соціокультурна адаптація мігрантів: концептуалізація, етапи та їх динаміка. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2021. № 31. С. 59–68.

4. Плющ В. Соціологічні моделі соціокультурної адаптації сучасних мігрантів в іншокультурному середовищі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2020. № 27. С. 103–114.

Статті в інших виданнях:

5. Плющ В. Адаптація мігрантів: генеза соціологічних теорій та концепцій. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 3. С. 79–95.

6. Плющ В., Чепурко Г. Міграційна політика Ізраїлю щодо мігрантів з України з 1991 до 2023 року. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 5. С. 78–92.

7. Танчер В., Плющ В. Transfiguration of Moral Values foundations in Contemporary Societies (Трансфігурація морально-ціннісних засад сучасних суспільств). Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. № 5. С. 266–275.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Pliushch V. Human capital and Kuznetz effect in Migration: Ukrainian – Israeli case (Людський капітал та ефект Кузнеця в міграції: українсько-ізраїльський випадок). *V Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрями наукових досліджень»*. Київ. 2019. С. 42–43.

2. Pliushch V. Relevant models of Sociocultural adaptation of Contemporary Ukrainian Migrants in Israel (Актуальні моделі соціокультурної адаптації сучасних українських мігрантів в Ізраїлі). *The Migration Conference 2020 in Tetovo, North Macedonia*. 8–11 September 2020. Book of Abstracts. Transnational Press London. 2020. с. 95.

3. Pliushch V. Sociocultural adaptation of immigrants: concepts, stages, and dynamics (Соціокультурна адаптація мігрантів: поняття, етапи, динаміка). *Migration Conference 2022 in Rabbat, Morocco. 7–10 September 2022*. с. 156–159.

4. Плющ В. Особливості міграційної політики Ізраїлю щодо мігрантів з України. *XIII Міжнародна науково-практична конференція «Scientific research in the XXI century»*. Scientific Collection InterConf. Оттава, Канада. 2022. № 135. С. 159–166.

5. Плющ В. Концептуалізація адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі. *XIII Міжнародна науково-практична конференція «Theory and Practice of Science: Key Aspects»*. Scientific Collection InterConf. Рим, Італія. 2022. № 28(137). с. 135–146.

6. Pliushch V. Migration policies for Asylum seekers from Ukraine in Israel (Міграційна політика Ізраїлю щодо шукачів притулку з України). *XX ISA World Congress of Sociology*. Melbourn, Australia. June 25 – July 1, 2023. с. 610.

13. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 268 найменувань. Додатки містять 22 рисунки, 3 таблиці, 1 анкету. Повний обсяг дисертації становить 275 сторінок. Обсяг основного тексту складає 197 сторінок, додатки на 49 сторінках.

14. Характеристика особистості здобувача. Плющ Валентина Анатоліївна, 1983 року народження, у 2018 році закінчила соціологічний факультет Київського національного університету культури і мистецтв за спеціальністю 054 «Соціологія» та отримала диплом магістра. У 2018 році вступила до аспірантури Інституту соціології Національної академії наук України у відділ соціальної експертизи за третім освітньо-науковим рівнем «доктор філософії». З липня 2024 року по теперішній час займає посаду провідного соціолога відділу соціальної експертизи Інституту соціології НАН України. Володіє українською, англійською, французькою, італійською, німецькою, японською мовами та івритом.

15. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науково-дослідній літературі, що забезпечує легкість і доступність сприйняття результатів дослідження.

16. Рецензенти рекомендують: відповідно до пп. 15, 16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеню доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, **пропонується такий склад разової ради:**

Голова ради:

Дембіцький Сергій Сергійович, доктор соціологічних наук, член-кореспондент Національної академії наук України, заступник директора з наукової роботи Інституту соціології НАН України.

Рецензент:

Клименко Олена Юріївна, доктор соціологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу соціальної експертизи Інституту соціології НАН України.

Офіційні опоненти:

Пачковський Юрій Франкович, доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Варга Наталія Іллівна, доктор соціологічних наук, доцент кафедри соціології і соціальної роботи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Малиновська Олена Анатоліївна, доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу досліджень демографічних процесів та демографічної політики Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України.

Усі члени спеціалізованої вченої ради не мають реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувачки Плющ Валентини Анатоліївни (зокрема, не є її близькими особами) та/або її наукового керівника близькими особами.

У результаті попередньої експертизи дисертації **Плющ Валентини Анатоліївни** і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Плющ Валентини Анатоліївни на тему: «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Плющ В.А. відповідає спеціальності 054 «Соціологія» та вимогам **Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)** затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пп. 6, 7, 8 **Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії**, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Плющ В.А. на тему: «Динаміка адаптаційних стратегій сучасних мігрантів з України в Ізраїлі» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 054 «Соціологія».

4. Рекомендувати Вченій раді Інституту соціології НАН України затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Дембiцький Сергій Сергійович, доктор соціологічних наук, член-кореспондент Національної академії наук України, заступник директора з наукової роботи Інституту соціології НАН України.

Рецензент:

Клименко Олена Юрiївна, доктор соціологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу соціальної експертизи Інституту соціології НАН України.

Офіційні опоненти:

Пачковський Юрій Франкович, доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Варга Наталія Іллівна, доктор соціологічних наук, доцент кафедри соціології і соціальної роботи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Малиновська Олена Анатоліївна, доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу досліджень демографічних процесів та демографічної політики Інституту демографії та проблем якості життя Національної академії наук України.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації

«За» - 11;

«Проти» - 0;

«Утримались» - 0.

Презентація Плющ Валентини Анатоліївни на 31 аркуші.

Головуючий на засіданні:

доктор соціологічних наук,

член-кореспондент

Національної академії наук України,

заступник директора з наукової роботи

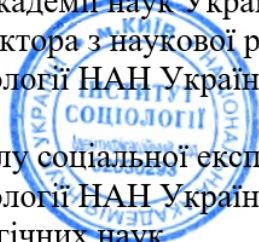
Інституту соціології НАН України

Завідувач відділу соціальної експертизи

Інституту соціології НАН України,

доктор соціологічних наук

Секретар засідання

Сергій ДЕМБІЦЬКИЙ

Гульбаршин ЧЕПУРКО

Оксана РАКИЦЬКА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

Інститут соціології Національної академії наук України

Кваліфікаційна наукова праця

на правах рукопису

Плющ Валентина Анатоліївна

**ДИНАМІКА АДАПТАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ
СУЧАСНИХ МІГРАНТІВ З УКРАЇНИ В ІЗРАЇЛ**

Спеціальність 054 – «Соціологія»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Науковий керівник:

доктор соціологічних наук,

Чепурко Гульбаршин Іскаківна

Київ - 2024

Об'єктом дослідження є українські мігранти в високорозвинених країнах (на прикладі Ізраїлю).

Предметом дослідження є адаптаційні стратегії мігрантів з України в Ізраїлі.

Метою роботи є визначення динаміки адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі в період з 1991 до 2024 року залежно від їх етнічної та релігійної приналежності.

Завдання

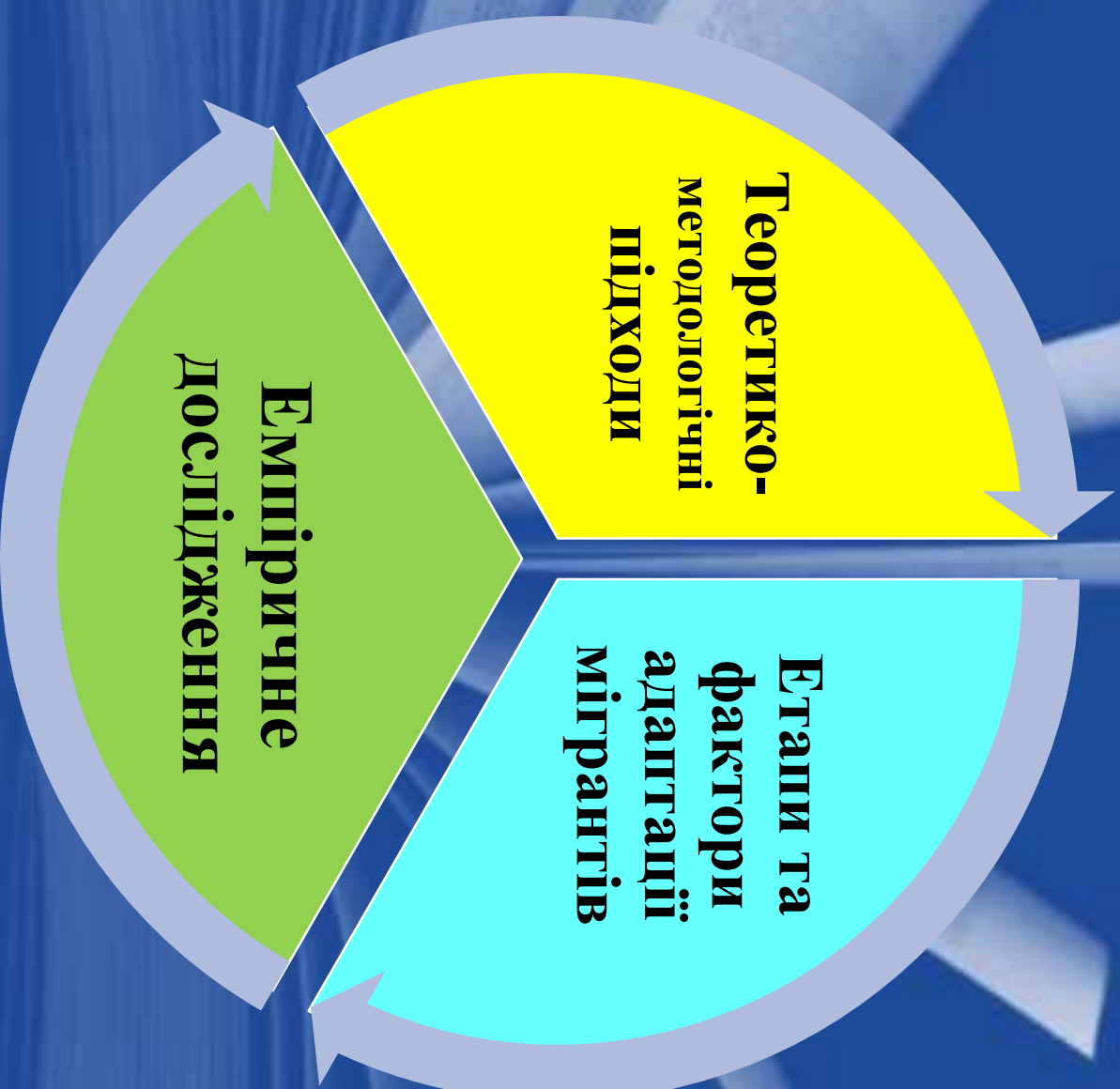
1. Систематизувати наукові знання щодо сучасних теоретико-методологічних підходів до проблеми адаптації мігрантів у приймаючих суспільствах;

2. Дослідити:

- генезу соціологічного розуміння поняття «адаптаційних стратегій мігрантів»;
- етапи та фактори адаптації мігрантів до іншокультурної спільноти;
- особливості міграційної політики як одного з основних факторів впливу на адаптацію;
- особливості міграційної політики Ізраїлю по відношенню до мігрантів з України;

3. З'ясувати особливості динаміки адаптаційних стратегій українських мігрантів у іншокультурному середовищі Ізраїлю в період з 1991 до 2024 року та побудувати соціологічну модель адаптаційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі.

Розділи дисертаційного проєкту

«АДАПТАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ»

- «адаптаційна реакція»
(У. Томас, Ф. Знанецький)
- «стратегія міжкультурної аккультурації»
(Р. Редфілд, Р. Лінтон, М. Герсковіц),
- «інтеграційна модель» (П. Адлер),
- «стратегія аккультурації» (Дж.В. Беррі),
- «стратегія інтеграції» (О. Малиновська),
- «адаптаційний сценарій» (Т. Горовіц),
- «модель адаптації» (Ф.В. Рудмін)

Історія досліджень адаптаційних стратегій мігрантів (уривок)

Рік, автор	-ВК +ПК	+ВК -ПК	+ВК +ПК	-ВК -ПК
Адаптаційна стратегія				
1918, Томас, Знанецький	Богемна реакція	Міщанська реакція	Творча реакція	-
1932, Турнвальд	Реінтеграція	Симбіоз	Гібридність	Перехідний період
1928, Парк	Імітація, Інтеграція	Сепарація	Культурна гібридність	Перехідний стан
1936 Редфілд, Лінтон, Герсковіц	Прийняття	Реакція	Адаптація	-
1939, Чілд	Повстанська реакція	Інтергрупова реакція	Подвійна реакція	Апатична реакція
1945, Сентер	Приймати	Утримувати	-	Розвивати
1948, Левін	Негативний шовінізм	Шовінізм	Подвійна толерантність	Маргінальність
1949, Іхайзер	Імітування	Відхилення	Псевдо-рішення	Заперечення
1951, Беррі	Асиміляція	Сегрегація	Плюралізм, Стратифікація	Маргінальність

Історія досліджень адапційних стратегій мігрантів (уривок 2)

Рік, автор	-ВК +ГК	+ВК -ГК	+ВК +ГК	-ВК -ГК
Адапційна стратегія				
2001, Брубакер	Право бути іншим	Політика на користь іноземців	Диференціалізм	Право на байдужість
2002, Унгер, Галлахер, Шакіб та ін.	Орієнтація на приймаючу країну	Орієнтація на інші країни	Орієнтація на обидві країни	Відсутність орієнтації на жодну з країн
2003, Рудігер, Спенсер	Асиміляція	-	Включення, Мультикультуралізм, Злиття, Рівність	-
2005, Горовіц	Гібридний стан, Асиміляція	Гібридний стан, Сепарація	Гібридний стан, Інтеграція, Інтернаціоналізація	Гібридний стан
2009, Орр, Мана	Втрата ідентичності	Ідентичність суперництва	Розширена ідентичність	Відокремлена ідентичність
2011, Володько, Ровенчак	Асиміляція, Сегрегація	Добровільна сегрегація	Творення діаспор	Протест
2022, Плющ	Асиміляція, Ціннісна інтеграція, Інклюзивна інтеграція	Сегрегація	Мультикультуралізм	Сегрегація

Алгоритм побудови конструкту чотирьох стратегій адаптації

ВК – Власна культура мігрантів

ПК – Культура приймаючої спільноти

Питання 1: **(ВК)**
Чи важливим є збереження власної культурної ідентичності та особливостей?

ТАК

НІ

(+ВК+ПК)
Інтеграція

(-ВК+ПК)
Асиміляція

(+ВК-ПК)
Сепарація
(сегрегація)

(-ВК-ПК)
Маргіналізація

Питання 2: **(ПК)**

Чи важливо зберігати відносини з представниками приймаючої культурної групи?

ТАК

НІ

Основні теоретичні перспективи щодо адаптації мігрантів

Класичні теорії прямої
асиміляції

Теорії сегментної
асиміляції

Теорії
мультикультуралізму

Теорії етнічно-расової
стратифікації

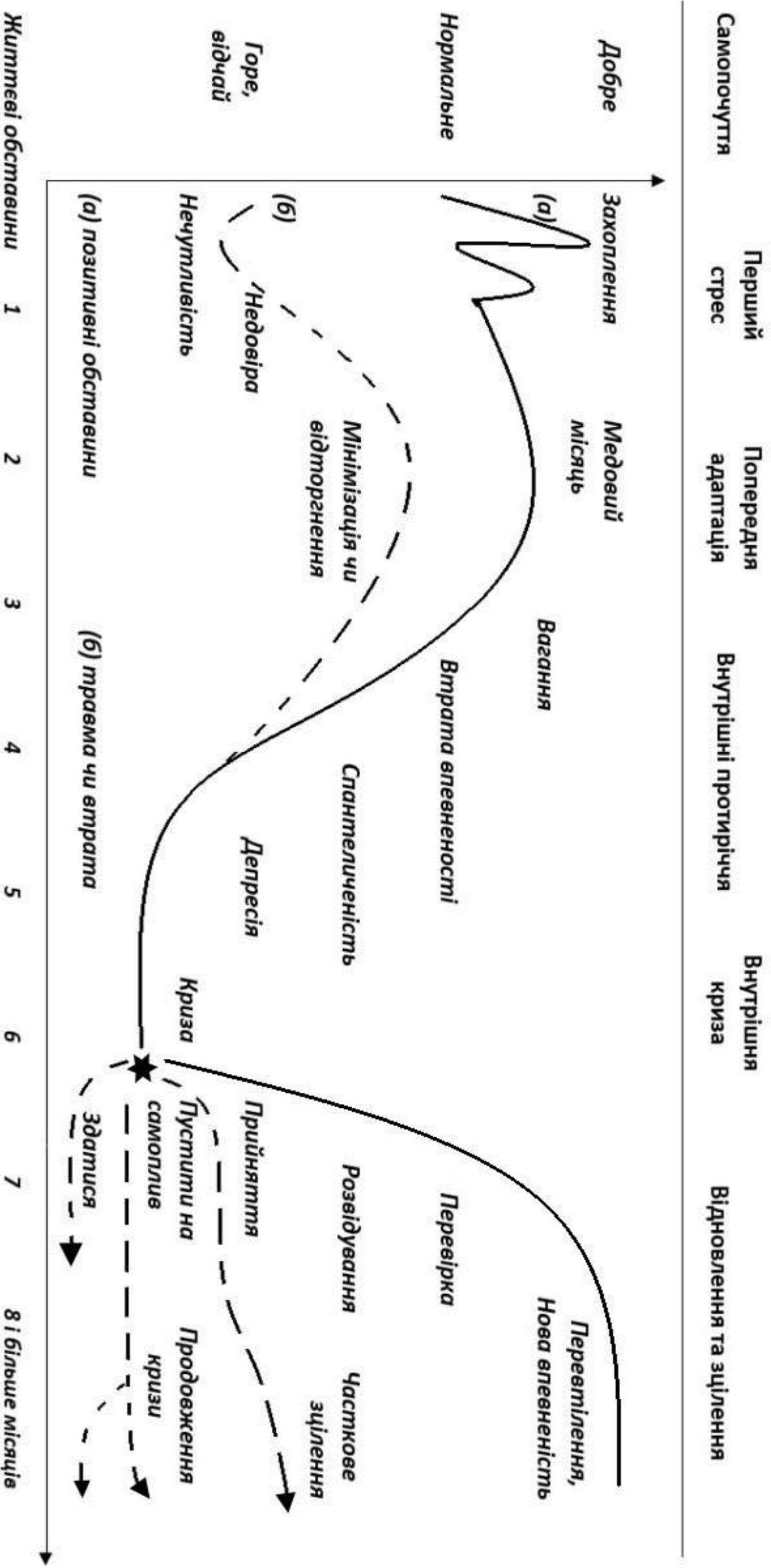

ПРОЦЕС

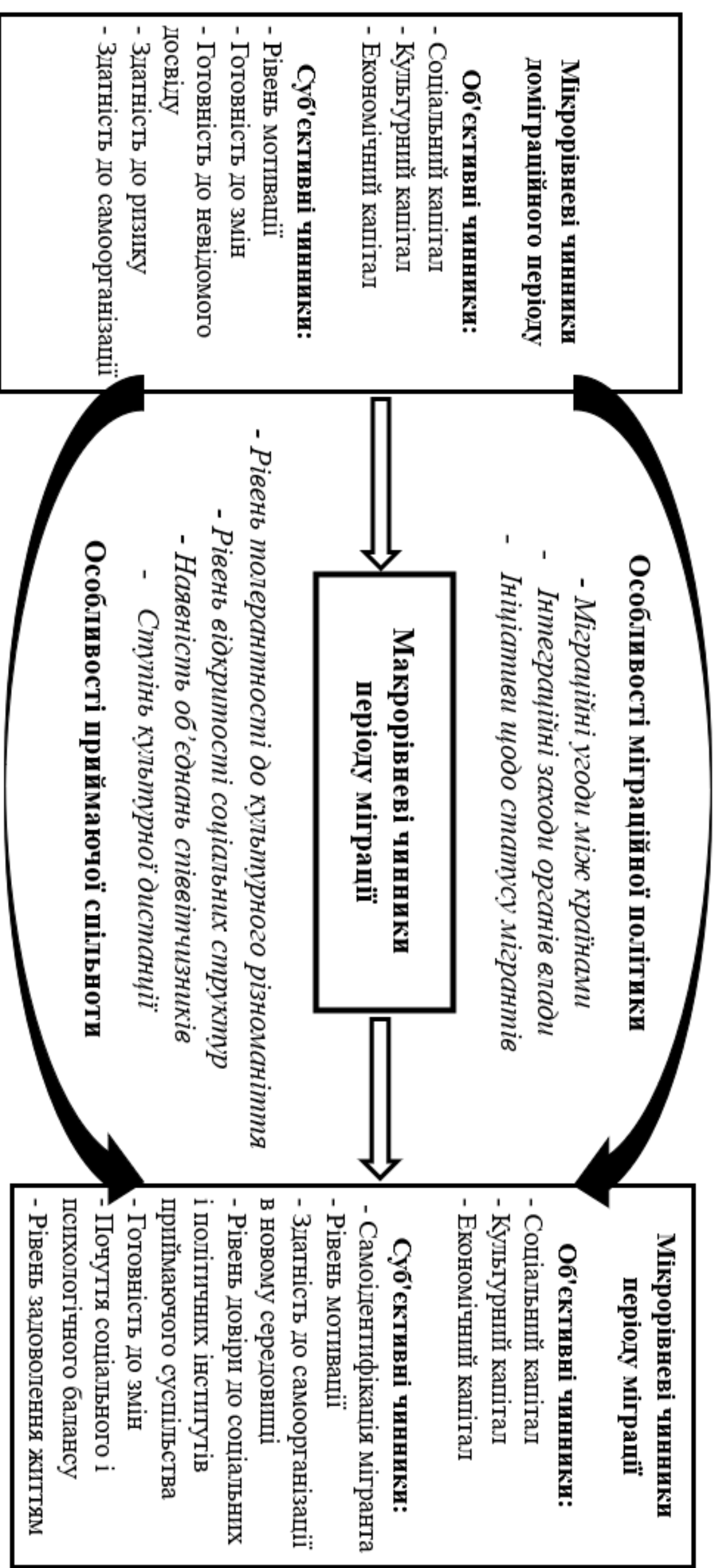
АДАПТАЦІЇ

Крива процесу адаптації Стівена Райнсміта, 2001

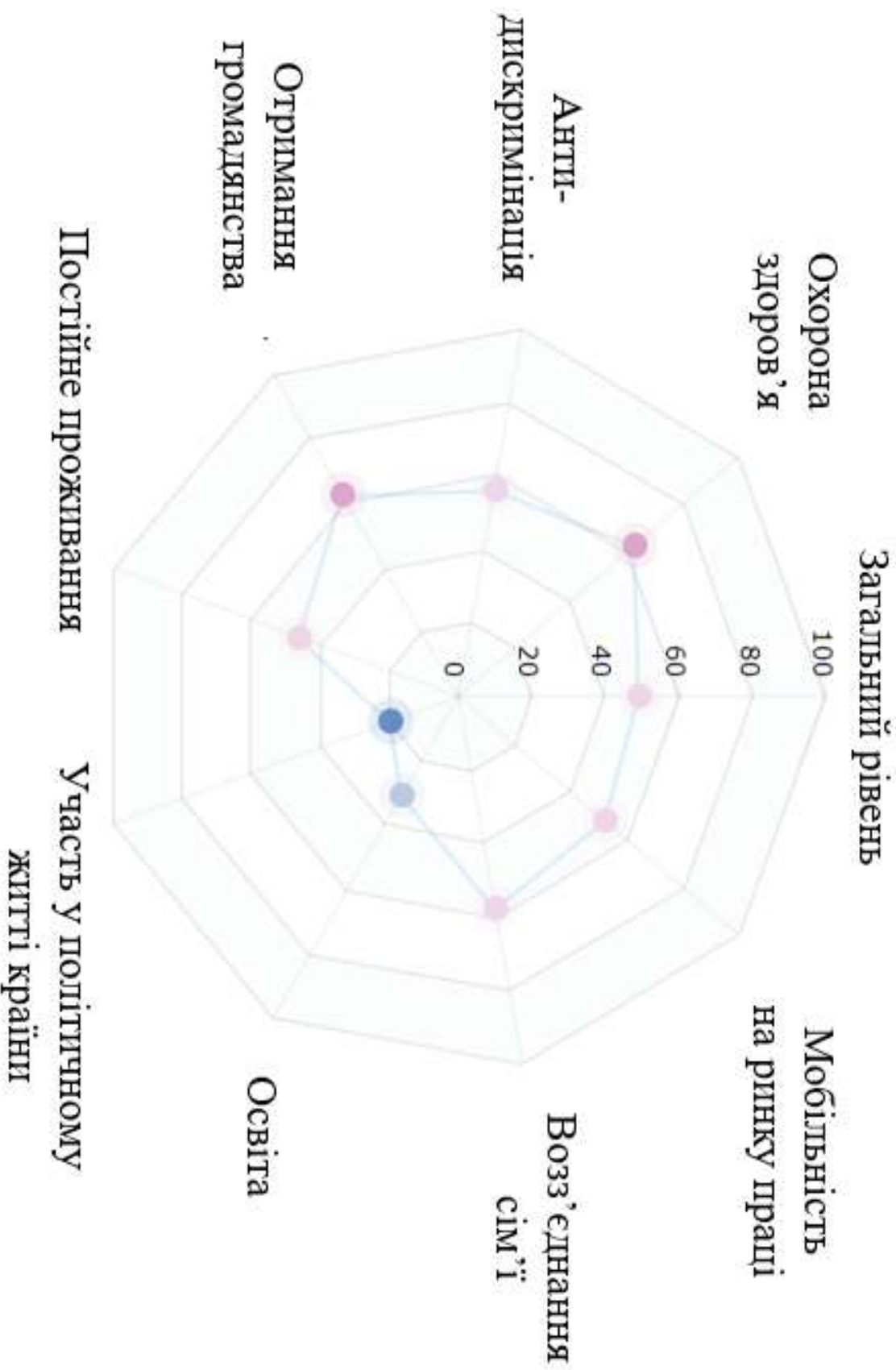

Основні мікро- та макrorівневі фактори адаптації мігрантів

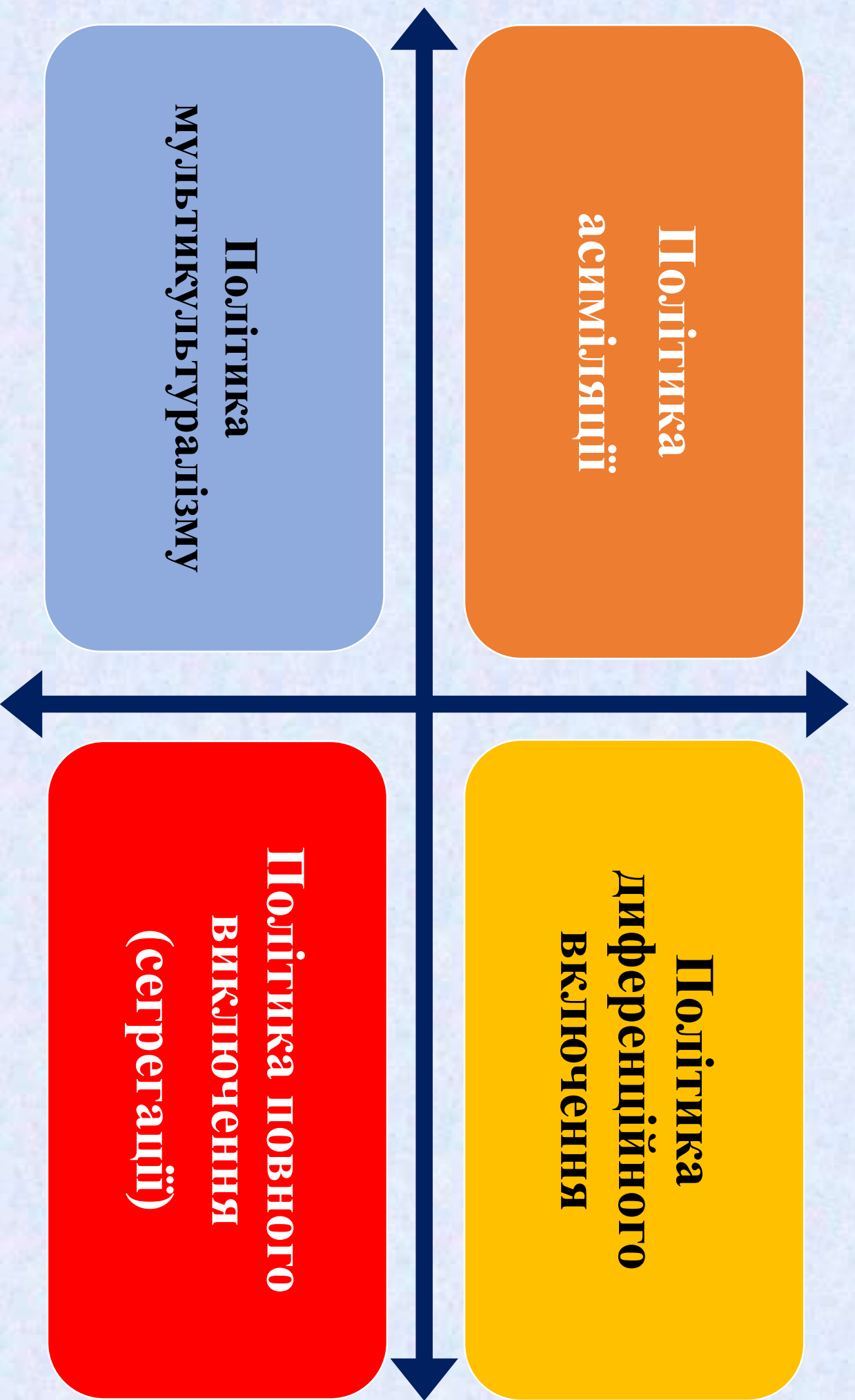

Ключові показники адапційної складової міграційної політики Ізраїля за індексом MIREX 2020

Класифікація міграційних політик Стівена Каслаза, 2014

Міграційна політика Ізраїля

Політика
асиміляції

Мігранти-
юдеї

Сім'ї та родичі
мігрантів-
юдеїв

Політика
диференційного
включення

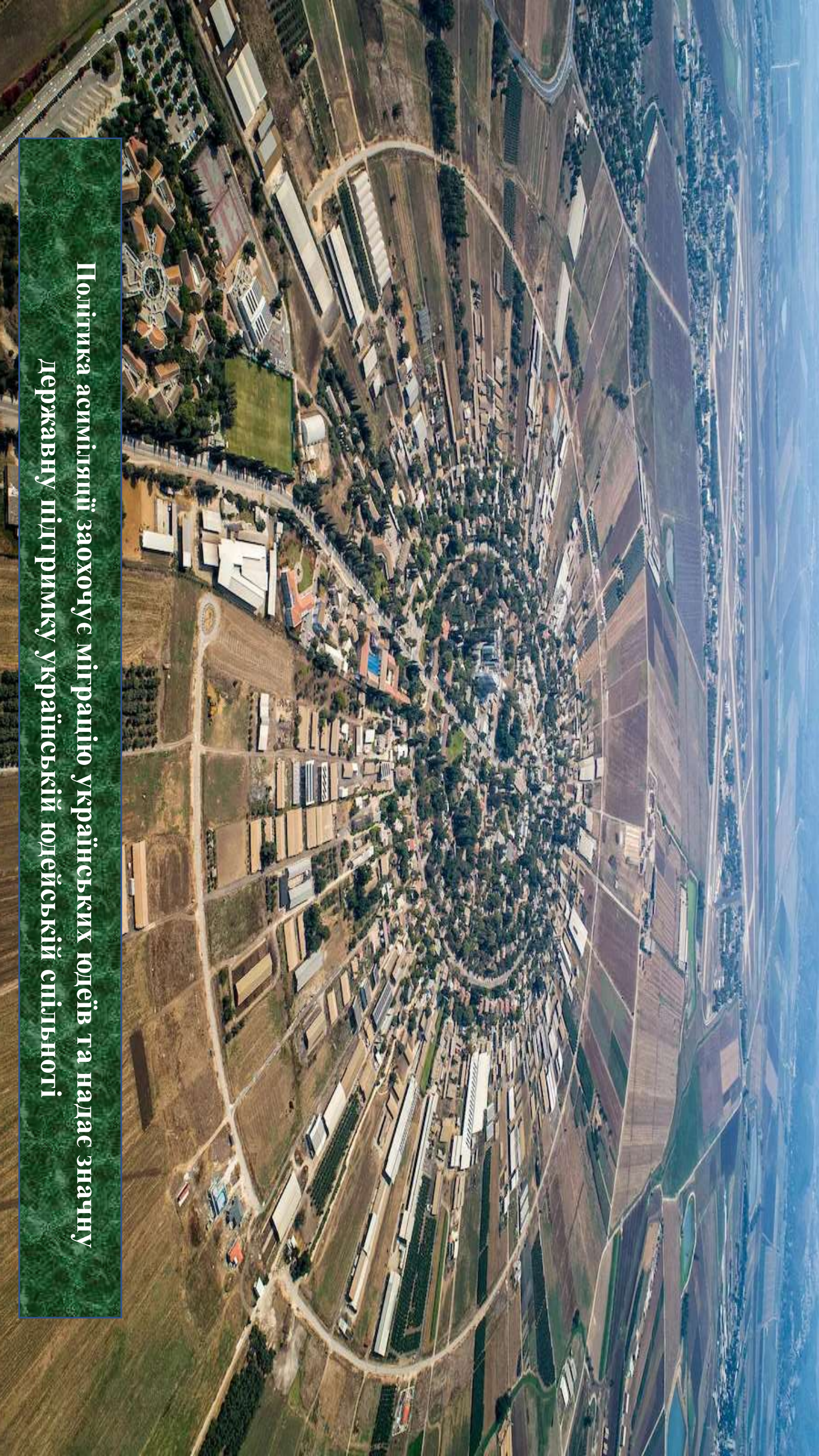
Трудові
мігранти-
неюдеї

Діти
мігрантів-
неюдеїв

Політика повного
виключення
(сетрегації)

Біженці-
неюдеї

Напівлегальні
мігранти-
неюдеї

Політика асиміляції заохочує міграцію українських юдеїв та надає значну державну підтримку українській юдейській спільноті

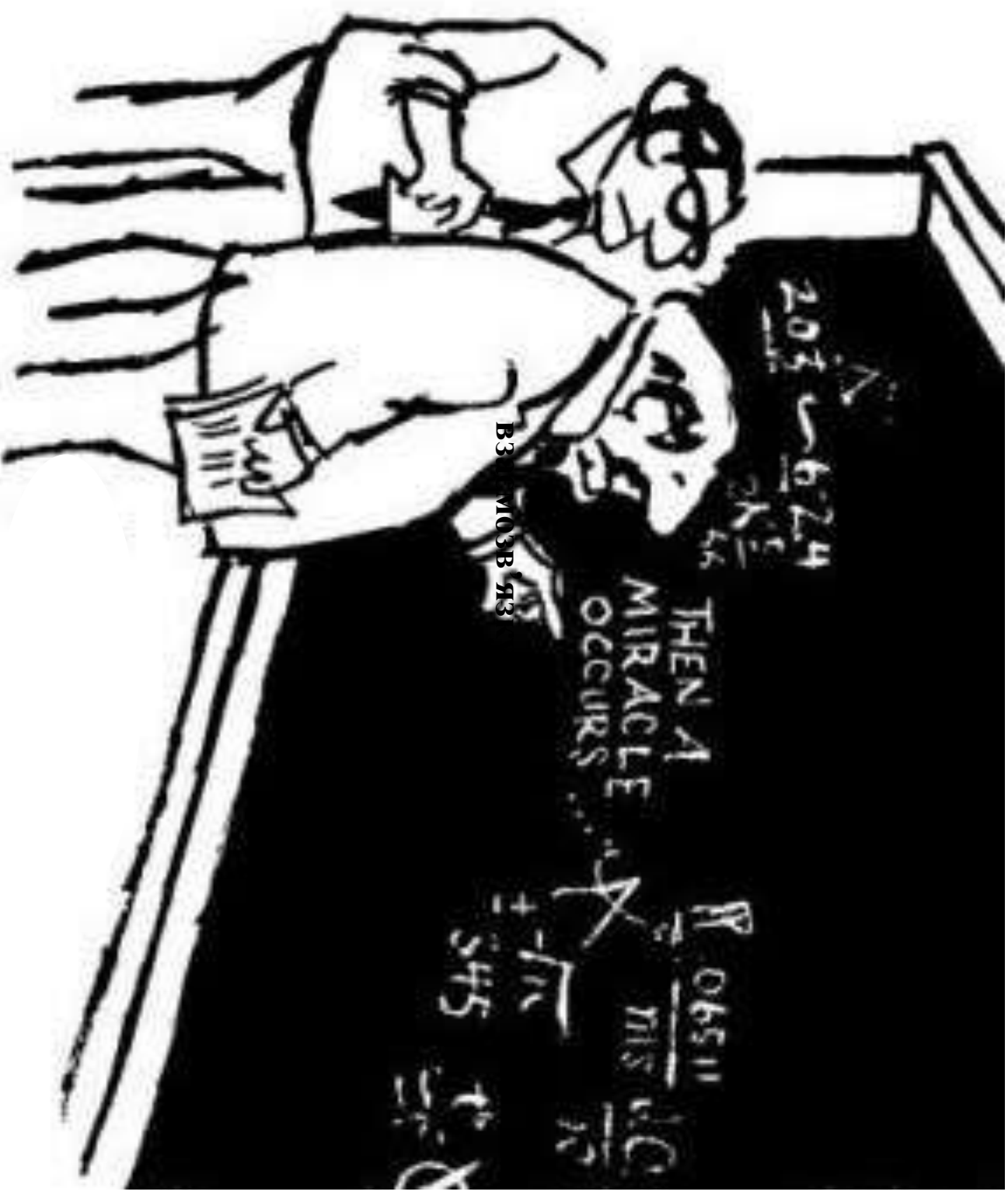

**міграційна політика
диференційного включення
трудових мігрантів-неюдеїв**

The image features a series of dark blue silhouettes of people of various ages and genders crossing a river. They are using a makeshift bridge made of several large, flat stones or logs. The people are shown in various stages of crossing, from those who have just stepped onto the bridge to those who are still in the water. The background is a light blue gradient, suggesting a sky or water surface. The overall composition is simple and symbolic, representing migration and the challenges of crossing borders.

міграційна політика сегрегації

Гіпотеза

Взаємозв'язку

між

динамікою міграційної

політики Ізраїлю протягом

останніх 30-ти років

та

стратегіями адаптації

українських мігрантів до

ізраїльської спільноти

в залежності від етнічної та

релігійної приналежності

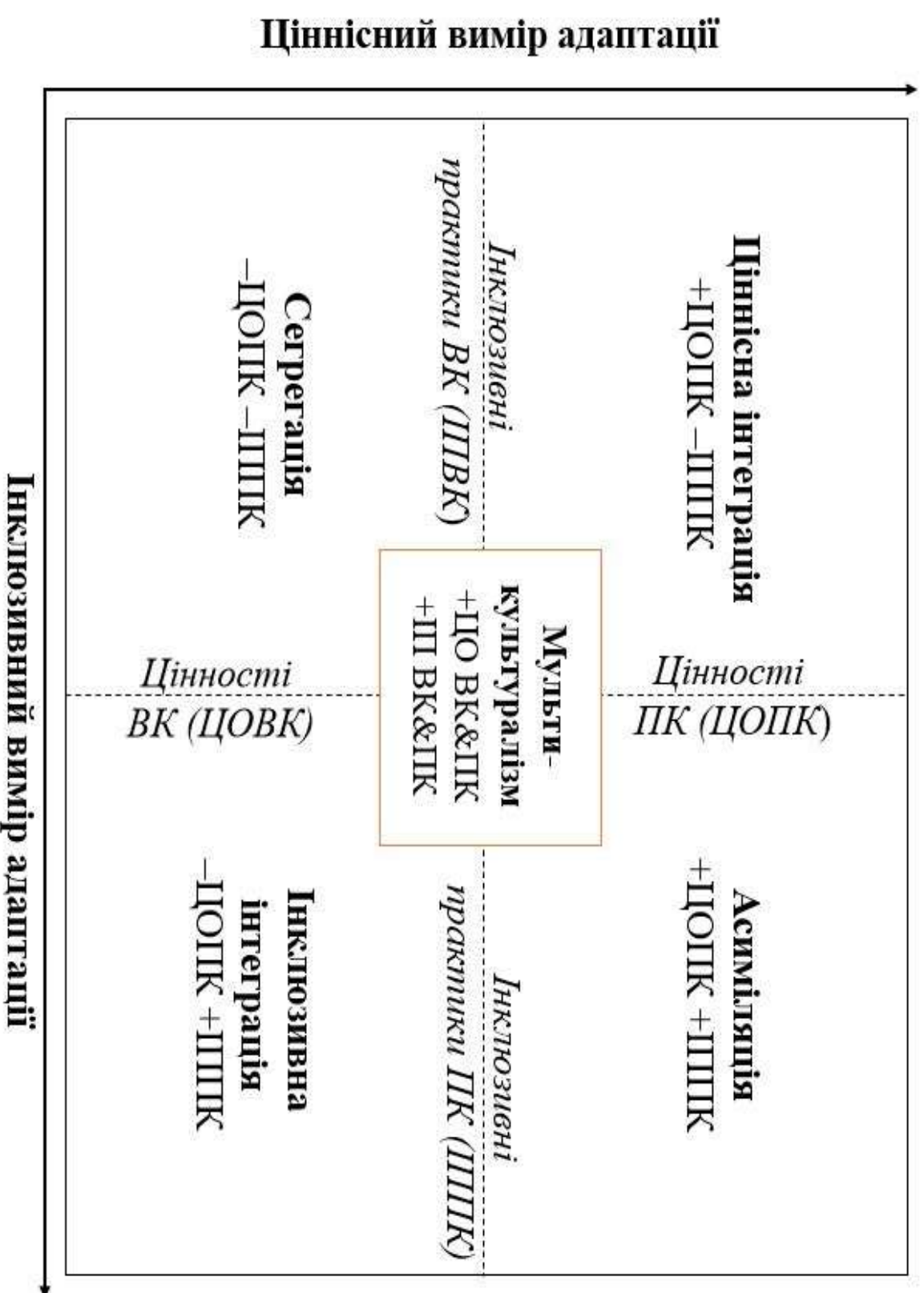
Емпіричне Дослідження

Напівструктуровані інтерв'ю (n = 202) мігрантів з України в Ізраїлі, проведені з 10 травня 2019 по 20 липня 2024 року.

Рік міграції в Ізраїль	Українські мігранти-неюдеї (УН)	Українські мігранти-юдеї (УЮ)	Загальна кількість опитуваних мігрантів	
(1) 1991–2013	25 УН	39 СЮ	23 РЮ	87 УМ
(2) 2014–2024	72 УМ	32 УМ	11 УМ	115 УМ
	24 УН	20 СЮ	3 РЮ	24 УН+23 УЮ
	48 БН	12СБ	8РБ	48 БН+20БЮ
Загальна кількість	97 УН	71 СЮ	34 РЮ	202 УМ

Характеристики респондентів за етнічною, релігійною приналежністю, та періодом їх міграції в Ізраїль

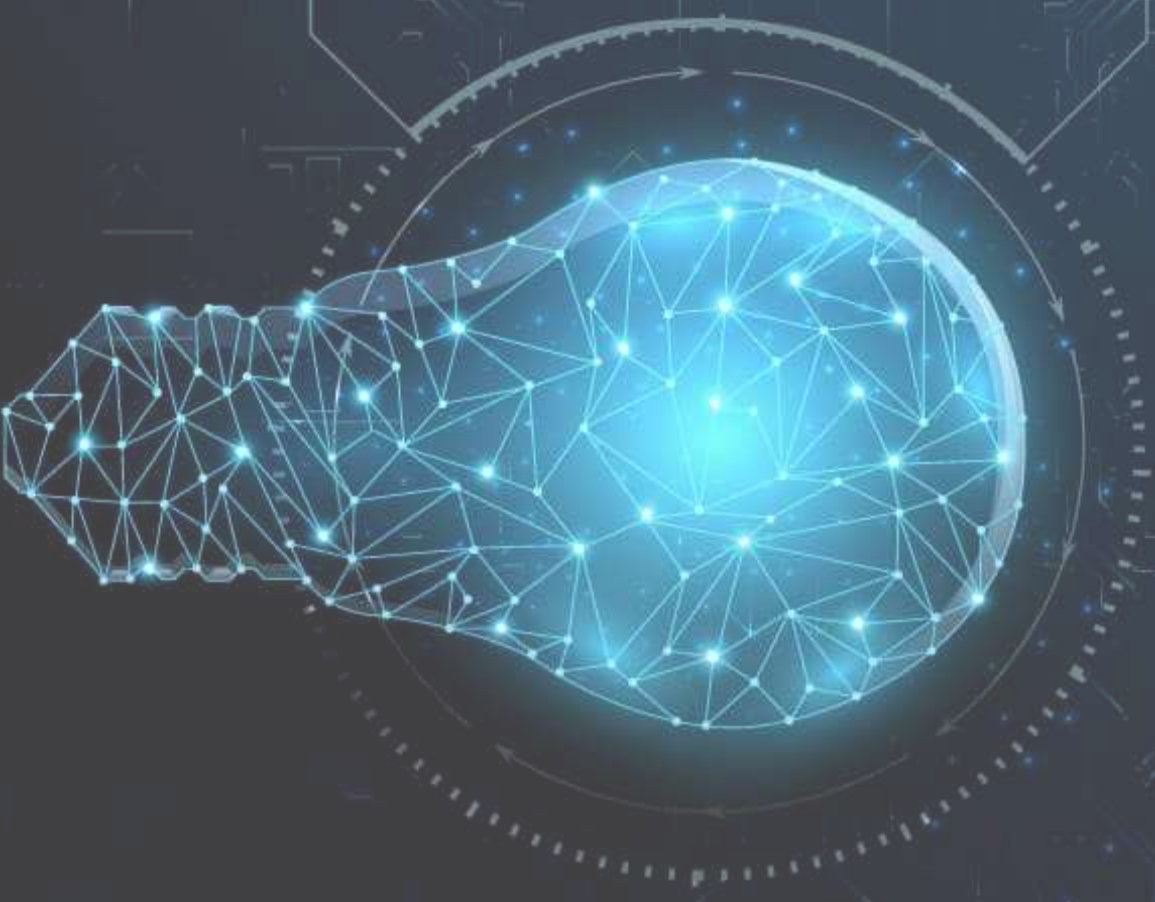
Авторська модель адапційних стратегій мігрантів з України в Ізраїлі

Наукова новизна отриманих результатів включає такі положення.

Вперше:

- запропоновано соціологічну модель конструювання адаптаційних стратегій мігрантів у іншопольтурному середовищі, залежно від двох перемінних: ціннісних орієнтацій та соціальної інклюзії, на основі яких виділено 5 адаптаційних стратегій: (1) асиміляції; (2) ціннісної інтеграції; (3) інклюзивної інтеграції; (4) мультикультуралізму; та (5) сегрегації;

Вперше:

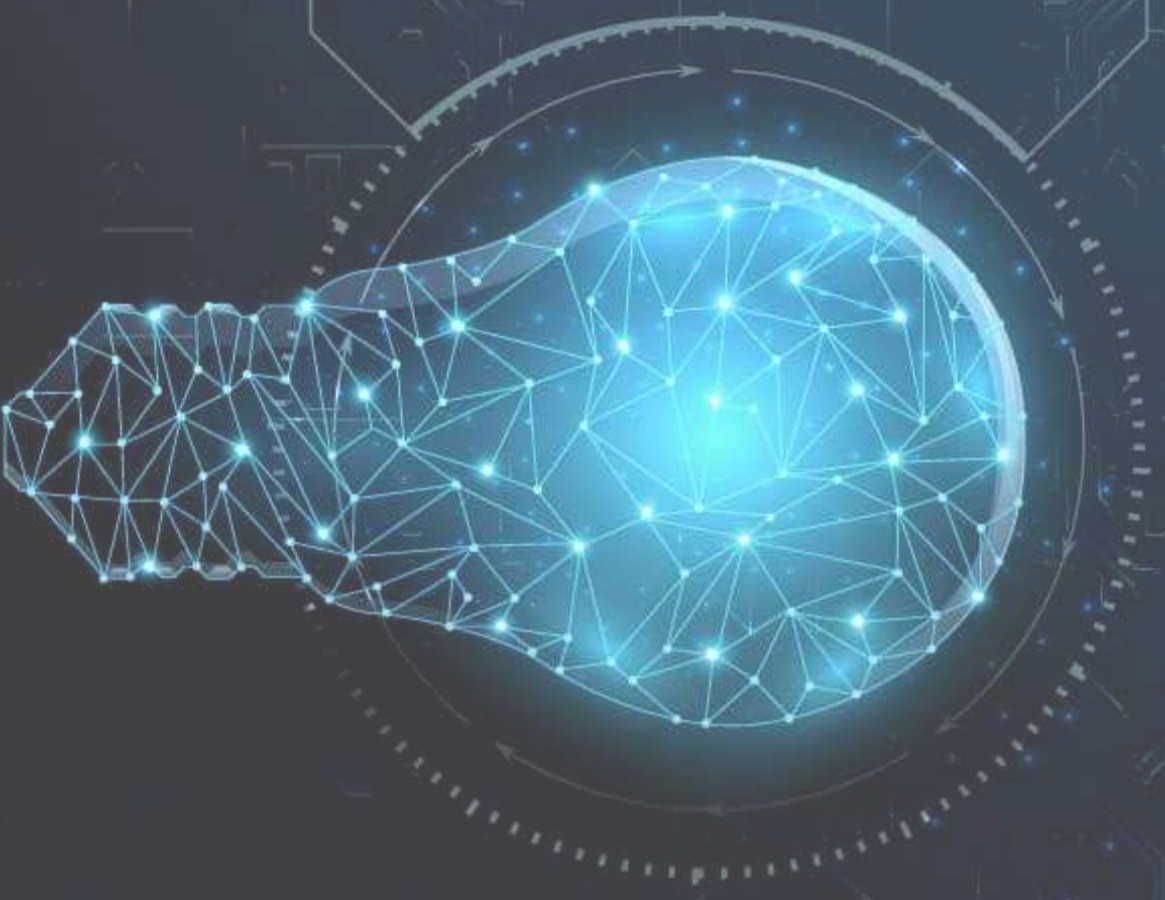
- На основі даних авторського емпіричного дослідження встановлено взаємозв'язок між динамікою міграційної політики Ізраїлю з 1991 до 2024 року та стратегіями адаптації українських мігрантів до ізраїльського середовища залежно від їх етнічної та релігійної належності;

- на основі застосування теорії етнічної стратифікації, характерною ознакою якої є поділ привілеїв іммігрантських груп за етнічною ознакою, перевірено релевантність відповідних пояснювальних концептів та їх застосування щодо мігрантів з України в Ізраїлі;

Вперше:

- обґрунтовано, що саме етнонаціональний устрій ізраїльської держави заохочує міграцію українських юдеїв і водночас майже унеможливує вірогідність успішного поселення та повноцінної інтеграції в ізраїльське суспільство українських мігрантів-неюдеїв;
- виявлено, що групи мігрантів-неюдеїв у Ізраїлі суворо обмежені в економічній і соціальній мобільності, тоді як мігранти-юдеї мають більший доступ до соціальних благ через ієрархічну структуру суспільства.

Вперше:

- з'ясовано, що адаптаційні стратегії біженців-неюдеїв, щодо яких з 2014 року до лютого 2024 року Ізраїлем проводилась міграційна політика сегрегації, варіювались залежно від їх міграційних намірів: для біженців-неюдеїв, що планували залишитись в Ізраїлі лише на період заробітків (до 5 років) пригаманна адаптаційна стратегія сегрегації. Для біженців-неюдеїв, що планували залишитись у Ізраїлі на довгий період проживання (від 5 років і більше) характерною є стратегія інклюзивної інтеграції;

Удосконалено:

- соціологічне визначення понять адаптації мігрантів у іншокультурному середовищі та адаптаційних стратегій мігрантів;
- систематизацію теоретичних інтерпретацій щодо основних етапів адаптації мігрантів до іншокультурної спільноти;
- класифікацію мікро- та макрофакторів впливу на процеси адаптації мігрантів;

Набули подальшого розвитку:

– положення теорії етнічної стратифікації Д.Л. Ноель-Щодо наявності інституційних бар'єрів з боку влади крайні-реципієнтів для мігрантів з етнічними відмінностями;

– теоретичні напрацювання Дж. Беррі (концепція двох рівнів акумуляції), Т. Горовіц (методика аналізу адаптаційних сценаріїв мігрантів у Ізраїлі), Є. Головахи і С.

Дембіцького (методика вимірювання адаптації), А. Ручки (положення щодо зміни ціннісних орієнтацій), В. Танчера і

Л. Сжокової (положення щодо культурно-побутових практик).

Практичне значення одержаних результатів.

Отримані результати розширюють можливості соціологічного розуміння адаптації мігрантів у цілому та адаптаційних стратегій мігрантів із України в Ізраїлі зокрема, можуть бути використані в якості теоретико-методологічної бази для подальших теоретичних та емпіричних досліджень адаптації мігрантів, в управлінській практиці для розробки державних і громадських проєктів і програм, спрямованих на підвищення міжкультурної компетентності українських мігрантів за кордоном і сучасних потенційних мігрантів з України в Ізраїлі, а також при викладанні навчальних дисциплін «Актуальні проблеми сучасної соціології», «Соціальна політика», «Соціологія міграцій».

ДЯКУЮ

ЗА УВАГУ

